

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**POLITIKA VELKÉ BRITÁNIE ZA VLÁDY
MARGARET THATCHEROVÉ**

Autor práce: Kateřina Sýbková

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Hana Malátková

Katedra: Katedra společenských věd

2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Haně Malátkové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

SÝBKOVÁ, K. *Politika Velké Británie za vlády Margaret Thatcherové : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2011. 57 s. Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Hana Malátková

Klíčová slova: Margaret Thatcherová, thatcherismus, politička, Velká Británie, Železná lady,

Práce pojednává o Margaret Thatcherové, jedné z nejvýznamnějších političek 20. století, která svými názory a postoji ovlivňovala celosvětovou politiku. Významně přispěla k řešení problémů mezi dvěma světovými mocnostmi (USA a SSSR) v období studené války. Stala se první premiérkou v historii Velké Británie, která zastávala funkci ve třech volebních obdobích a zařadila se k nejdéle vládnoucím britským politikům v historii země. Proslula svými zásadami, ze kterých nebyla ochotna slevit a za tyto nekompromisní postoje si získala „titul“ Železná lady. Zásadně ovlivnila postoj Velké Británie vůči Evropskému společenství a integračním procesům, které prosazovali nejvýznamnější evropští partneři.

ABSTRACT

SÝBKOVÁ, K. *The Politics of the Great Britain under the government of Margaret Thatcher : Bachelor thesis.* České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2011. 57 s. Supervisor : Mgr. Hana Malátková

Key words: Margaret Thatcher, thatcherism, woman – politician, the Great Britain, iron lady,

The bachelor thesis deals with the topic of Margaret Thatcher, one of the most important woman – politician in 20th century, who with her attitudes and opinions shaped the world of politics. She played an important role in bringing together two superpowers – USA and USSR in cold war era. She became the first woman who took the role of prime minister of the Great Britain and who served three terms, thus also became one of the most long serving politicians in the history of her country. Thanks to her unforgiving statements, attitudes, principles and opinions she earned a title of “iron lady“. Her principles influenced, in grave matter, the attitudes of the Great Britain to the European community and integration processes, which were promoted by the European partners.

OBSAH :

ÚVOD	7
1 CÍL PRÁCE A METODIKA	9
1. 1 Metody	9
2 OSOBNOST MARGARET THATCHEROVÉ A JEJÍ CESTA NA POLITICKÝ ...VRCHOL	10
3 VNITROPOLITICKÁ SITUACE PŘED NÁSTUPEM MARGARET ...THATCHEROVÉ K MOCI	14
4 JEDNOTLIVÁ VLÁDNÍ OBDOBÍ MARGARET THATCHEROVÉ	20
4.1 První vláda Margaret Thatcherové (1979-1983)	20
4.1.1 Falklandská válka (1982)	25
4.2 Druhá vláda Margaret Thatcherové (1983-1987)	28
4.3 Třetí vláda Margaret Thatcherové (1987-1990)	34
5 ZAHRANIČNÍ POLITIKA	40
5.1 Vztah Velké Británie a Spojených států amerických (USA)	40
5.2 Vztah Velké Británie k Evropskému společenství	43
5.3 Vztah Velké Británie a Sovětského svazu (SSSR)	48
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	56
Literární zdroje	56
Elektronické zdroje	57

Úvod

Tématem bakalářské práce je politika uplatňovaná za vlády Margaret Thatcherové, první premiérky v historii Velké Británie. Velká Británie se před jejím nástupem do funkce nacházela v dosti složité situaci a často byla na konci 70. let 20. století označována za nemocného muže Evropy. Součástí práce bude rovněž přiblížit zásadní politická rozhodnutí, jež musela ve své pozici podniknout proto, aby se Velká Británie dostala z role postupně upadající mocnosti. Zaměřím se na jednotlivá vládní období a pokusím se vyzdvihnout nejdůležitější politická rozhodnutí i jejich následný vliv na samotnou politiku.

Budou uvedeny nejdůležitější mocnosti, se kterými Velká Británie udržovala kontakty, především se Spojenými státy americkými, Sovětským svazem a dále vztah Velké Británie k Evropskému společenství. Mým záměrem je vyzdvihnout nejdůležitější a zásadní okamžiky spolupráce britské zahraniční politiky s těmito politickými subjekty. Je pravdou, že tyto výše zmíněné subjekty nebyly jedinými, se kterými byla Velká Británie v kontaktu, ovšem pro demonstraci vztahů budou zmíněny pouze tyto, které jsou dle mého názoru jedny z nejdůležitějších. V práci bude také značně okrajově připomenuto zapojení Velké Británie do konfliktu studené války.

Součástí práce bude také zmapování tehdejší vnitropolitické situace. Politické strany, které hrály zásadní roli, ovšem budou přiblíženy pouze do nástupu Margaret Thatcherové do funkce ministerského předsedy. Zaměřím se na to, zda zvolení Margaret Thatcherové do role předsedy Konzervativní strany a později britské premiérky byla otázka náhody, nebo se jednalo o vítězství velmi silné politické osobnosti, která svými názory ovlivňovala postoje britských voličů.

Pokusím se popsat hlavní úkoly, které si především za svého působení ve funkci britské premiérky vytyčila. Dále budou popsány postupy, které bylo nutné učinit k zásadní reorganizaci politické scény.

Margaret Thatcherovou jako téma pro tuto práci jsem zvolila z toho důvodu, že premiérka představovala tehdy ojedinělý fenomén v mužském politickém světě. I přes to, že jí nikdo nedůvěřoval v jejích politických ambicích, dokázala všem, že i žena se může prosadit a zastávat tak důležitý politický post. Domnívám se, že se jedná o velmi zajímavou postavu ve světové politice, a z tohoto důvodu jsem se rozhodla zmapovat její politický život.

Práce bude členěna do pěti částí, kdy každá z nich bude dále členěna do podskupin.

První část bude zaměřena na osobnost Margaret Thatcherové, její cesty od prvního zaměstnání, tj. chemika, pracujícího v laboratoři chemické firmy, až po post první britské premiérky v dějinách Velké Británie. Budou zde jmenovány kroky, které k tomu musela podniknout, aby se dostala až na post první britské premiérky.

Druhá část přiblíží vnitropolitickou situaci Velké Británie před nástupem Margaret Thatcherové do funkce. Budou zmapovány kroky, které vedly k jejímu překvapivému zvolení na post předsedy Konzervativní strany, a také následné čtyřleté období příprav na výhru v parlamentních volbách. Rovněž budou uvedeny politické strany, které hrály v této době nejvýznamnější roli na britské politické scéně.

Třetí část se bude věnovat zmapování jednotlivých volebních období britské premiérky, která tuto roli zastávala v letech 1979-1990. Tato část práce bude rozdělena do tří kapitol, které jednotlivě budou popisovat její tři vládní období. Budou zde nastíněny úspěchy, kterých vláda dosáhla v tomto období, ale i neúspěchy, které tuto vládu provázely. V této části bude připomenut vojenský konflikt, kterého se Velká Británie za vlády Margaret Thatcherové účastnila, tj. Falklandská válka. V neposlední řadě budou nastíněny rovněž skutečnosti, které postupně vedly k odstoupení Margaret Thatcherové z pozice premiérky Velké Británie.

Čtvrtá část bude věnována zahraniční politice Velké Británie za vlády Margaret Thatcherové vůči Spojeným státům americkým a Sovětskému svazu, a také postoje Velké Británie vůči Evropskému společenství. Pouze okrajově bude zmíněna role Velké Británie v konfliktu studené války.

V závěru bude práce zaměřena na skutečnosti, které vedly k odstoupení britské premiérky Margaret Thatcherové v roce 1990.

Při zpracování práce jsem převážně vycházela z česky psané literatury a jednoho zahraničního zdroje. V současnosti je do českého jazyka přeloženo mnoho materiálů o osobnosti Margaret Thatcherové, z tohoto důvodu jsem čerpala především z česky psané literatury. Primárními zdroji pro tuto práci byly *Roky na Downing street*, jejímž autorem je samotná premiérka Margaret Thatcherová; *Margaret Thatcherová a její politika* od autora Hynka Fajmona; *Premiérka jejího veličenstva* od autorky Lenky Rovné a *Demokraté a diktátoři* od autora Marka Bankowicze. Tyto publikace byly pro mou práci největším přínosem.

1 Cíl práce a metodika

Hlavním cílem práce bude zmapování politiky Velké Británie za vlády Margaret Thatcherové, přiblížení politické situace, která předcházela jejímu nástupu do čela vlády, popis problémů, se kterými se v období svých vlád potýkala jak na vnitropolitické scéně, tak i na scéně mezinárodní. Budou zmíněny konflikty, které hrozily či probíhaly v tomto období z pohledu Velké Británie a nastíněny vztahy k nejvýznamnějším politickým subjektům a partnerům tehdejší doby, dále bude zmíněna role Margaret Thatcherové jako zprostředkovatele, který zásadním způsobem ovlivnil vzájemné vztahy mezi USA a SSSR.

V této práci chci přiblížit, jaké schopnosti udělaly z Margaret Thatcherové jednu z nejvýznamnějších osobností v politickém životě 20. století, jaké úspěchy či neúspěchy provázely její praktickou politiku a zda svými politickými postoji společnost britskou a světovou spíše rozdělovala či spojovala.

1. 1 Metody

V této práci využiji metodu historickou, doplněnou o analýzu pramene.

2 Osobnost Margaret Thatcherové a její cesta na politický vrchol

S osobností Margaret Thatcherové je spojeno mnoho významných politických okamžiků. Podařilo se jí stanout v čele velké politické strany, tj. konzervativní, byla zvolena první předsedkyní vlády Velké Británie. „Setrvala u moci jedenáct a půl roku, a stala se tak nejdéle vládnoucím britským premiérem ve dvacátém století.“¹ Margaret Thatcherová byla jediným premiérem Velké Británie, jehož politická strategie získala název odvozený od jeho jména, *thatcherismus*. „Thatcherismus je kombinací ekonomické svobody, tradičních konzervativních a křesťanských hodnot, britského vlastenectví a silného sepětí se Spojenými státy a jinými podobně smýšlejícími zeměmi anglosaského světa.“²

Narodila se 13. října 1925 ve městě Grantham do kupecké rodiny. Margaret Thatcherová se z dcery kupce vypracovala až na nejvýznamnější politické postavení, kterého je politik schopen dosáhnout. „Jejím prvním zaměstnáním byla práce výzkumného chemika v laboratoři společnosti BX v Manningtree.“³ Ovšem její vysněný post představovala politická kariéra.

Životním vzorem Margaret Thatcherové byl její otec, o své matce se zmiňuje velmi málo. Otec byl dominantní osobou nejen v rodině, ale také v místním veřejném životě. Alfred Roberts byl guvernérem Základní školy v Granthamu, předsedou Dívčí školy v Kestevenu, prezidentem Obchodní komory v Granthamu a po 25 let členem městského zastupitelstva. Přestože byl takto veřejně činný, nebyl nikdy členem žádné politické strany.⁴ Právě otec probudil v Margaret zájem o politiku.

První politickou zkušenost získala v mládí. Již v roce 1935, při všeobecných volbách, nosila volební lístky a od útlého mládí pronikala do politického dění. Margaret byla velice dobrou žačkou, hned po maturitě se rozhodla studovat chemii na Oxfordské univerzitě (1943-1947).⁵ Margaret byla prvním členem rodiny Robertsových, kdo studoval na jedné ze dvou nejslavnějších a nejprestižnějších britských univerzit (Oxford a Cambridge). Obor chemie si zvolila z toho důvodu, že dával jistotu dobře placené

---

¹ BANKOWICZ, M. *Demokraté a diktátoři*. Praha, 2002, s. 365.

² O´SULLIVAN, J. *Prezident, papež a premiérka*. Praha, 2007, s. 21.

³ PROCHÁZKA, V. *Thatcherismus a Margaret Thatcherová* [online]. E-polis.cz, 14. září 2009 [cit. 2010-12-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/398-thatcherismus-a-margaret-thatcherova.html>>.

⁴ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 24.

⁵ BANKOWICZ, M. *Demokraté a diktátoři*. Praha, 2002, s. 367.

práce. Při studiu začala být politicky aktivní tím, že vstoupila do Sdružení konzervativců Oxfordské univerzity (OUCA). V březnu 1946 se stala pokladnicí OUCA a v tomtéž roce na podzim se stala prezidentkou tohoto sdružení. Byla teprve třetí ženou, které se dostalo této pocty.⁶ Poprvé se také dostala na celostátní univerzitní konferenci Konzervativní strany. Již v této době byla věrnou zastánkyní Konzervativní strany a jejím politickým idolem se stal Winston Churchill, který jí imponoval svou odvahou, odmítnutím politiky appeasementu, a tím, že stál v čele strany a válečného kabinetu.⁷ Zde fakticky začala její politická kariéra.

Cesta, kterou musela urazit z pozice pracovníka chemické laboratoře až na post premiérky, nebyla pro Margaret Thatcherovou jednoduchá. Po ukončení studia v Oxfordu nastoupila do funkce výzkumného chemika do firmy British Xylonite v Manningtree v Essexu.⁸ Firma se zabývala výrobou široké škály plastových látek. Margaret začala pracovat a bydlela v nedalekém Colchesteru. Zde se zapojila do činnosti místní asociace Konzervativní strany. Během té doby se seznámila se šéfem pobočky Konzervativní strany v obvodu Dartford, kde hledali vhodné kandidáty do parlamentních voleb. Margaret se této příležitosti chopila. Tento volební obvod se řadu let vyznačoval skutečností, že v něm dominovala labouristická strana, a vítězství jiného politického subjektu se jevilo jako zcela nemožné. I přes tyto skutečnosti se Margaret Thatcherová nevzdávala. V roce 1950 se poprvé ucházela v datrfordském volebním obvodu o poslanecký mandát, i přes velmi intenzivní volební kampaň se jí nepodařilo změnit dlouhodobé politické rozložení sil.⁹ V předčasných volbách v roce 1951 se tento výsledek opakoval, ovšem podařilo se jí snížit rozdíl hlasů mezi svou osobou a vítězným kandidátem.

I přes neúspěchy ve volbách zaznamenala Margaret pozitivní obrat ve svém životě. Důležité pro ni bylo, že se zapsala do povědomí veřejnosti a jako nejmladší ženská kandidátka získala celonárodní publicitu. Poznala zde i svého budoucího manžela Dennise Thatchera. Byl to dobře zajištěný manažer starší o deset let. V prosinci 1951 se z Margaret Robertsové stala paní Margaret Thatcherová. Již v srpnu 1953 se

---

⁶ FAJMON, H., JOCH, R. *Margaret Thatcherová a Ronald Reagan* [online]. Skupina Evropských konzervativců a reformistů. 2010 [cit. 2011-1-15]. Dostupný z WWW: <http://www.fajmon.eu/docs/dokumenty/thatcherova_reagan.pdf>.

⁷ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 24.

⁸ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 28.

⁹ BANKOWICZ, M. *Demokraté a diktátoři*. Praha, 2002, s. 368-369.

manželům narodila dvojčata. Ještě v porodnici se Margaret Thatcherová rozhodla, že se přihlásí ke studiu práv. Toto rozhodnutí sice vyžadovalo reorganizaci rodinného života, ale Dennis byl finančně dobře zajištěn, a proto mohla Margaret chodit do školy a připravovat se na advokátní zkoušky, o děti se starala najatá pečovatelka. Margaret se při studiu specializovala na daňové právo, což se jí v budoucnu v politice velmi hodilo.¹⁰

Po neúspěšných kandidaturách ve volebním obvodu Dartford začala hledat možnost, kde by měla větší šanci prosadit se. Svého cíle dosáhla v roce 1958, kdy získala nominaci v londýnském obvodu Finchley. Zde vyhrála v boji s mnoha uchazeči a stala se oficiálním kandidátem Konzervativní strany pro nejbližší volby. Ty se konaly v roce 1959 a Margaret se podařilo zvítězit a poprvé vstoupit jako poslankyně do parlamentu za obvod Finchley.¹¹ Konzervativní strana byla tehdy ve vládě, a tak si Margaret Thatcherová mohla vyzkoušet jak roli parlamentní, tak i roli vládní (byť zatím ne ministerskou). Vládní kariéru zahájila v roce 1961, kdy se stala parlamentní tajemnicí na ministerstvu pro důchody.¹²

Ve volbách, které se konaly v roce 1964, zaznamenala Konzervativní strana v celkovém součtu porážku, ovšem pro Margaret Thatcherovou přinesly obhajobu parlamentního mandátu.¹³

Ve volbách v roce 1966 opět zvítězili labouristé, a Margaret Thatcherová zasedla v roce 1967 poprvé ve stínové vládě Konzervativní strany. Její pracovitost, důkladnost a výborná reprezentace způsobily, že se její politické postavení v Konzervativní straně postupně zlepšovalo. V roce 1968 zastávala Margaret Thatcherová ve stínovém kabinetu funkci stínové ministryně paliv a energetiky, poté následovala funkce stínového ministra v oblasti dopravy a o rok později působila v pozici stínového ministra školství.¹⁴

V červnu 1970 se konaly volby, ve kterých zvítězila Konzervativní strana, a po šesti letech se tak strana dostala k moci. Politické postavení Margaret Thatcherové bylo v té době na takové úrovni, že nikdo nepochyboval o tom, že se stane členkou vlády.

---

¹⁰ FAJMON, H., JOCH, R. *Margaret Thatcherová a Ronald Reagan* [online]. Skupina Evropských konzervativců a reformistů. 2010 [cit. 2011-1-15]. Dostupný z WWW: <http://www.fajmon.eu/docs/dokumenty/thatcherova_reagan.pdf>.

¹¹ FAJMON, H., JOCH, R. *Margaret Thatcherová a Ronald Reagan* [online]. Skupina Evropských konzervativců a reformistů. 2010 [cit. 2011-1-15]. Dostupný z WWW: <http://www.fajmon.eu/docs/dokumenty/thatcherova_reagan.pdf>.

¹² O'SULLIVAN, J. *Prezident, papež a premiérka*. Praha, 2007, s. 22.

¹³ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 15.

¹⁴ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 29.

Konkrétně jí bylo svěřeno ministerstvo vzdělání a vědy. „Thatcherová byla dynamickou ministryní, dokázala se rychle orientovat v každé situaci a nebála se rozhodovat.“¹⁵

Snažila se, aby byla zrušena zbytečná regulace škol, důraz kladla na autonomii a nezávislost škol na politickém životě, na jejich vzájemnou konkurenci a také na právo rodičů vybrat školu pro své děti podle jejich uvážení. „Na postu ministryně školství získala Thatcherová první reálné zkušenosti s mediální kritikou.“¹⁶

Britská ekonomika byla v té době ve velmi špatném stavu a vláda byla v situaci, kdy všichni ministři dostali za úkol zajistit taková opatření, která by vedla k značnému šetření rozpočtu. Ve svém ministerstvu se Margaret Thatcherová snažila nalézt rezervy, kterými by mohla ušetřit. Nejméně populární bylo odstranění bezplatných mléčných svačín pro děti od sedmi do jedenácti let. V situaci napjatého rozpočtu navrhla zrušení této velmi nákladné politiky a přesun ušetřených peněz na rekonstrukce budov základních škol. Tento krok vyvolal značné protesty a Margaret Thatcherová se stala terčem ostrých kritik. S tímto faktem se velmi těžko vyrovnávala. Několikrát se také musela vypořádat s protesty vysokoškolských studentů včetně několika demonstrací proti její politice. Ovšem její ministerský post nebyl provázen pouze neúspěchy, podařilo se jí například získat prostředky na obnovu základních škol a také zavedla jednotnou délku povinné školní docházky.¹⁷

---

¹⁵ BANKOWICZ, M. *Demokraté a diktátoři*. Praha, 2002, s. 375.

¹⁶ FAJMON, H., JOCH, R. *Margaret Thatcherová a Ronald Reagan* [online]. Skupina Evropských konzervativců a reformistů. 2010 [cit. 2011-1-15]. Dostupný z WWW: <http://www.fajmon.eu/docs/dokumenty/thatcherova_reagan.pdf>.

¹⁷ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 33.

3 Vnitropolitická situace před nástupem Margaret

Thatcherové k moci

Období před volbami v roce 1974 bylo poznamenáno vážnou hospodářskou krizí, způsobenou nespokojeností horníků. Horníci vládě Edwarda Heatha předložili požadavky, které ovšem nebyly vyslyšeny. Ve Velké Británii se v té době nacházely velmi silné odborové svazy. Zdlouhavá zimní jednání mezi odbory a vládou z přelomu let 1973-1974 vyústila ve vyhlášení stávky. Následující volby byly touto situací ovlivněny a Konzervativní strana v nich zaznamenala porážku i přes velice těsný výsledek. Vítěznou stranou se stali labouristé, ovšem problém byl v tom, že rozdíl mezi hlavními politickými stranami činil pouze čtyři hlasy. V této situaci vznikl prostor pro vyjednávání ohledně možnosti koaliční spolupráce stran konzervativců a liberálů. Premiér Edward Heath se snažil tímto vyjednáváním zachránit svou pozici, která byla již značně otřesena. Rozhovory skončily neúspěchem a premiér Edward Heath rezignoval na svou funkci.¹⁸ Sestavením nové vlády byl pověřen vůdce Labouristické strany. Labouristé nedosáhli potřebné většiny v parlamentu, což by při prosazování jejich politiky mohlo znamenat možné komplikace. Z tohoto důvodu se rozhodl nový labouristický premiér Harold Wilson vypsát nové volby. Ty se konaly v tomtéž roce a Labouristická strana v nich zaznamenala úspěch a získala většinu v parlamentu.¹⁹

V řadách Konzervativní strany se začala zvedat vlna odporu vůči dosavadnímu předsedovi Edwardu Heathovi a politice, kterou aplikoval. Opozice, která se utvořila uvnitř Konzervativní strany, požadovala reorganizaci strany a novou volbu předsedy strany. Dosavadní předseda konzervativců Edward Heath věřil ve své znovuzvolení, neboť v té době ve straně neexistoval soupeř, který by jej dle jeho soudů mohl porazit. Situace se změnila v roce 1974, kdy došlo k úpravě pravidel při volbě stranického lídra. Bylo dohodnuto, že se tato volba lídra uskuteční každý rok a pro vítězství v prvním kole bude nutný zisk nadpoloviční většiny hlasů konzervativních poslanců. Pro vítězství zároveň bude nutný zisk větší o 15% hlasů, než získal kandidát, který se umístil na druhém místě. Bylo také dohodnuto, že do druhého kola mohou zasáhnout i noví kandidáti.²⁰

---

¹⁸ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 31.

¹⁹ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 36-38.

²⁰ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 32-34.

„Thatcherová náležela na jaře roku 1974 již do první desítky nejdůležitějších politiků Konzervativní strany.“²¹ Její výhodou bylo i to, že byla velmi populární a nevytvářela si žádné frakce vlastních přívrženců uvnitř poslaneckého klubu.

Margaret Thatcherová v listopadu 1974 oznámila svou kandidaturu na post předsedy strany. Tento její krok vyvolal značné pozdvižení, protože se do této doby nestalo, aby se o takovýto post ucházela žena. Pro úspěch Margaret Thatcherové v té době svědčilo několik skutečností. Jednou z nich byl fakt, že v lednu 1975 stáhl svou kandidaturu Edward du Cann, který byl vážným konkurentem dosavadního předsedy strany. Uvnitř Konzervativní strany se vytvořila jakási anti-heathovská skupina, která byla ochotná podpořit jiného kandidáta. V důsledku vnitrostranických sporů se volba nového lídra protahovala, což vedlo k následnému prohlubování krize uvnitř strany.²² Tato skutečnost opět nahrála Margaret Thatcherové v blížící se volbě nového předsedy strany. Margaret Thatcherová si před volbou stanovila cíle, kterých chtěla dosáhnout. Zvláštní důraz kladla na politiku zdravých financí, vlastenectví a tržního hospodářství, za důležité hodnoty označila práci, svobodu a pořádek. Za svůj hlavní cíl označila obnovu Konzervativní strany.²³

Volba předsedy strany se uskutečnila 4. února 1975, pro mnohé její výsledek znamenal velké překvapení. Málokdo se sice domníval, že by Edward Heath zvítězil nějak výrazně, ovšem nepředpokládalo se, že si Margaret Thatcherová povede při volbě takto dobře. Získala 130 hlasů a její protivník Edward Heath 119 hlasů, do volby ještě zasáhl další kandidát, Hugh Fraser, ten ale získal oproti oběma kandidátům zanedbatelné množství hlasů, tj. pouhých 16. Margaret Thatcherová sice zvítězila v tomto kole, ovšem nezískala potřebnou většinu, volba se proto musela opakovat. Edward Heath byl z předběžných výsledků velice překvapen a ihned po vyhlášení oficiálních výsledků rezignoval na funkci předsedy strany. V druhém kole, které se uskutečnilo 11. února 1975, již Edward Heath znovu nekandidoval a do boje o post předsedy strany mohli zasáhnout noví kandidáti. Přestože se této volby zúčastnili velmi významní a vážení členové Konzervativní strany (Whitelaw, Prior, Howe, Peyton), výsledek druhého kola byl ještě překvapivější než v prvním kole. Margaret Thatcherová byla jasným vítězem se ziskem 146 hlasů, druhý v pořadí Whitelaw získal pouhých 79

---

²¹ FAJMON, H., JOCH, R. *Margaret Thatcherová a Ronald Reagan* [online]. Skupina Evropských konzervativců a reformistů. 2010 [cit. 2011-1-15]. Dostupný z WWW: <http://www.fajmon.eu/docs/dokumenty/thatcherova_reagan.pdf>.

²² BANKOWICZ, M. *Demokraté a diktátoři*. Praha, 2002, s. 376-377.

²³ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 35.

hlasů, Prior i Howe získali shodně 19 hlasů a další kandidát Peyton skončil se ziskem 11 hlasů na posledním místě.²⁴ „Poprvé v dějinách se do čela Konzervativní strany prosadila žena.“²⁵ Stala se nejen předsedou Konzervativní strany, ale tato funkce byla spojena i s obsazením funkce předsedy stínového kabinetu. Vystává otázka, co stálo za tímto úspěchem. Dle FAJMONA²⁶ byla hlavním úspěchem velice dobře zvládnutá předvolební kampaň. Podařilo se jí sjednotit všechny anti-heathovské síly, což vedlo k porážce Edwarda Heatha a jeho následné rezignaci. ROVNÁ²⁷ v tomto ohledu dále uvádí, že hlasy pro Margaret Thatcherovou nebyly ani tak hlasy pro ni, jako spíše proti Edwardu Heathovi a jeho politice. V druhém kole byla situace obtížnější v tom, že bylo nutné získat reálnou podporu. Hlavním argumentem druhého kola byla její odvaha, tento fakt byl vyzdvižen v tisku Daily Telegraph, kde byla Margaret Thatcherová popisována jako velice statečná žena, která udělala špinavou práci, a nyní, když je hotovo, přicházejí noví kandidáti, aby těžili z této situace. Tato skutečnost vyvolala vlnu sympatií vůči její osobě. Velkou roli také sehrál fakt, že poslanci chtěli zvolit nového lídra co nejrychleji, a tak noví kandidáti v druhém kole neměli dostatek času pro získání významnější podpory.

Po svém zvolení si Margaret Thatcherová stanovila cíle, kterých chtěla jako předseda strany dosáhnout. Hlavním bodem bylo zlepšit špatnou finanční situaci strany, přestože po dvou volebních kampaních byla pokladna téměř prázdná. Do funkce pokladníka strany dosadila Alistaira McAlnina, který zvýšil aktivitu při získávání darů od sponzorů a zavedl nový systém členských příspěvků. Dále se mu podařilo navázat spolupráci s řadou drobných firem, a tak se finanční situace strany začala postupně zlepšovat. Druhým bodem bylo získání mocenské opory pro politiku nového vedení uvnitř strany. I v této oblasti se podařilo Margaret Thatcherové uspět. Díky zlepšující se finanční situaci strany si mohla dovolit zvýšit počet volebních manažerů, a tak posílili svoje šance na volební vítězství. Třetím bodem bylo vytvoření nové stranické politiky a nové podoby strany. Tento úkol se začal realizovat díky osobě sira Keithe Josepha. K tomuto také významně přispělo založení Centra pro politická studia v roce 1974. Margaret Thatcherová dále vytvořila okruh blízkých politických poradců, kteří měli na

---

²⁴ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha 2010, s. 32-33.

²⁵ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 35-36.

²⁶ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 36.

²⁷ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 53.

starost veškeré záležitosti, jež souvisely s přípravou stínové premiérky na souboje s premiérem v Dolní sněmovně.²⁸

Byla vypracována nová strategie Konzervativní strany, kde byly shrnuty nejdůležitější body, díky nimž chtěla strana změnit podobu. Nejdůležitějším požadavkem dle nich bylo překonání inflace, omezení dosavadní pravomoci odborů, rozšiřování motivačního systému v hospodářství. Začala se připravovat politická kampaň na nadcházející volby v květnu 1979.²⁹

Úspěch Margaret Thatcherové spočíval v tom, že se jako první žena ucházela o premiérské křeslo. Tento samotný fakt přitahoval velkou pozornost a vzbuzoval sympatie. Její specifický politický styl, který se odlišoval od jejích předchůdců, byl v britské politice novinkou. Vycházela z pevného přesvědčení o tom, co je a co není správné. „Byla důrazným vůdcem, požadovala poslušnost a nezajímaly ji diskuse.“³⁰ Na mnohé působila její sebejistota až agresivně. „Margaret Thatcherová věřila v platnost principů, jako je svoboda, vláda práva, svobodný trh a rodinné hodnoty, a byla přesvědčena, že nemohou být nikdy zpochybněny.“³¹

V letech 1975-1979 stála Margaret Thatcherová v čele stínového kabinetu. Labouristická strana v průběhu volebního období ztratila většinu v Dolní sněmovně. Aby zachránili své setrvání ve vládě, dohodli se labouristé v roce 1977 na paktu s Liberální stranou. Díky této podpoře vydržela vláda do května 1979. Pro Margaret Thatcherovou bylo uzavření této dohody velkým zklamáním, protože oddálilo pád vlády a nástup Konzervativní strany k moci. Ovšem je pravdou, že kdyby se volby konaly již v roce 1977, situace by se vyvíjela zřejmě zcela jinak. Odklad voleb poskytl Margaret Thatcherové čas pro reorganizaci vlastní strany, jak v rovině personální, tak i programové.³²

Přelom roku 1978 a 1979 byl poznamenán řadou stávek a nespokojenost obyvatel rostla. Toto období je nazýváno jako „zima nespokojenosti“. Situace vlády se ještě zhoršila poté, co se poslanci Liberální strany rozhodli ukončit dosavadní podporu vlády. Labouristický premiér oznámil, že se volby na podzim roku 1978 konat nebudou.

---

²⁸ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 50.

²⁹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 48-49.

³⁰ BANKOWICZ, M. *Demokraté a diktátoři*. Praha, 2002, s. 377.

³¹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 54.

³² FAJMON, H., JOCH, R. *Margaret Thatcherová a Ronald Reagan* [online]. Skupina Evropských konzervativců a reformistů. 2010 [cit. 2011-1-15]. Dostupný z WWW: <http://www.fajmon.eu/docs/dokumenty/thatcherova_reagan.pdf>.

Na začátku roku 1979 se situace opět vyhrotila, když došlo k další vlně stávek. Ty se rozšířily po celé zemi. „Stávkovali řidiči nákladních vozů, řidiči tankerů, zaměstnanci záchranné služby, vodáren a kanalizací, hrobníci a silničáři. Stávka popelářů změnila britská města a vesnice ve smetiště.“³³ Těto situace využila Margaret Thatcherová ve svůj prospěch a snažila se popularizovat své názory o potřebě omezit moc odborových svazů. Požadovala dohodu všech stran k přijetí legislativy ke kontrole stávkokazectví, tajné volby o začátku stávky, jednání s pracovníky ze základních služeb, kteří by přislíbili, že nezačnou stávkovat za zvýšení mezd. Labouristické vládě se sice intenzivním jednáním s odbory podařilo uzavřít dohodu, ovšem pozice vlády byla touto situací značně otřesena. Margaret Thatcherová navrhla vytvořit reformu fungování odborových organizací a od této chvíle začala růst popularita její strany. Tyto události ulehčily konzervativcům v přesvědčování voličů o nutnosti změny směru politiky ve Velké Británii.³⁴

V březnu 1979 byla při hlasování vyslovena vládě nedůvěra a volby byly vypsány na začátek května 1979. Zde vyvstává otázka, proč došlo k takovému zásadnímu politickému obratu. FAJMON³⁵ zde zmiňuje fakt, že obrovská vlna stávek zdiskreditovala labouristickou vládu a že odkládání data vypsání voleb konzervativcům poskytlo dostatek času k upevnění pozice nové vůdkyně a také k prosazení jejích představ radikálních reforem v odborovém hnutí. Labouristická strana měla největší šanci na úspěch ve volbách na podzim roku 1978, protože tehdy ještě Konzervativní strana byla oslabována sporem mezi Margaret Thatcherovou a Edwardem Heathem o podobu budoucí konzervativní politiky. Labouristický premiér Callaghan se ovšem rozhodl na podzim volby nevypsat, což se ukázalo jako fatální a osudová chyba, která jeho stranu stála další setrvání u moci. Jak se později ukázalo, voliči již Labouristické straně nebyli nakloněni.

Margaret Thatcherová dobře věděla, že musí uspět a přinést své straně vítězství, jinak ji čeká odvolání. Tato skutečnost ji také povzbudila k mimořádné předvolební aktivitě. V předvolební kampani Margaret Thatcherová pro své prosazení a popularitu využila dosud ne zcela využívaného média, tj. televize. Také zcela změnila svou image, obměnila účes, snížila tón svého hlasu a daleko více se usmívala. „Do přímých střetů se

---

³³ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha, 2004, s. 39.

³⁴ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 56.

³⁵ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 88.

svým protivníkem se pouštěla zřídka - ne, že by se takového klání obávala, byla by v něm příliš tvrdá a voliče by spíš odradila.“³⁶

Předvolební program konzervativců se začal utvářet již krátce po zvolení Margaret Thatcherové předsedkyní Konzervativní strany. V letech 1976 a 1977 byly vydány politické dokumenty „The Right Approach“ a „The Right Approach to the Economy“, které vytvořily základ budoucí stranické politiky. K těmto dokumentům byl ještě později připojen volební program.³⁷

Margaret Thatcherová trvala na ekonomickém oživení Velké Británie pomocí daňových škrťů a rozvoje podnikání, nikoli tvrdým seškrťáváním výdajů. Prezentovala se jako silný a optimistický vůdce, jenž byl odhodlán zvrátit britský úpadek.³⁸

Volby se uskutečnily v květnu 1979, kdy se vítěznou stranou stali konzervativci a převzali moc ve státě. V těchto volbách konzervativcům výrazně napomohl britský volební systém prosté většiny, protože konzervativci dostali v celostátním měřítku méně hlasů, ovšem strana vyhrála ve většině jednomandátových obvodů a získala následně parlamentní většinu. Margaret Thatcherová se stala premiérkou a stanula v čele nové vlády. „V dějinách Velké Británie byla zahájena nová éra - éra thatcherismu.“³⁹

Pojem thatcherismus vznikl po zvolení Margaret Thatcherové do čela Konzervativní strany. Poté, co se Margaret Thatcherová dostala do pozice britské premiérky, představoval tento termín tyto významy: osobní hodnoty a kvality Margaret Thatcherové, specifický způsob vedení kabinetu a strany, charakteristický soubor kroků neoliberální politiky, proměnlivou ekonomickou a politickou strategii, kterou zastávala premiérka a její poradci během působení ve funkci britské premiérky. „Někteří političtí komentátoři pochybují, zda samotný termín má vůbec nějakou analytickou hodnotu, jiní zase popírají, že by na vládě Margaret Thatcherové bylo něco charakteristického. Tento pojem vypovídá jak o jejím politickém stylu – drsném a přímém – tak o její politice, charakterizované sblížením daní a podporou volného obchodu.“⁴⁰

---

³⁶ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha, 2004, s. 40.

³⁷ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 87.

³⁸ O'SULLIVAN, J. *Prezident, papež a premiérka*. Praha, 2007, s. 57.

³⁹ BANKOWICZ, M. *Demokraté a diktátoři*. Praha, 2002, s. 379.

⁴⁰ KRIEGER, J. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha, 2000, s. 893-894.

4 Jednotlivá vládní období Margaret Thatcherové

Margaret Thatcherová zastávala post britské premiérky celkem ve třech volebních obdobích. U moci setrvala více než jedenáct let. Každá ze tří vlád měla svá specifika a v jednotlivých vládních postech se za tu dobu vystřídala řada politických konzervativních představitelů.

Margaret Thatcherová byla sebejistá, neměla ráda, když jí byly předkládány argumenty, se kterými nesouhlasila. Měla mnohdy drsné vystupování, tento fakt měl za následek, tj. že se jí její podřízení báli. V případě rozdílných politických názorů uvnitř vlády neváhala přistoupit k reorganizaci na vládních postech.

4.1 První vláda Margaret Thatcherové (1979-1983)

Po vyhraných volbách, které se konaly 3. května 1979, bylo zcela zřejmé, že sestavením vlády bude pověřen vůdce Konzervativní strany, tj. Margaret Thatcherová. Ta byla nucena bez ohledu na své preference respektovat rovnováhu sil uvnitř poslaneckého klubu. Dle britské tradice musela být vláda sestavena velice rychle. Vláda měla celkem 21 členů a s výjimkou Thatcherové a jejích nejbližších spojenců byla tvořena politiky heathovského stylu. Ukazovalo se, že s rozložením moci ve vládě bude prioritním tématem otázka hospodářské politiky. Ovšem rozložení této vlády vytvořilo omezený manévrovací prostor uvnitř strany. Rovnováha sil se však postupem času začala přiklánět na thatcherovskou stranu.⁴¹ Nikdy se jí však nepodařilo sestavit vládu, která by bezvýhradně stála za svou předsedkyní. Na jedné straně to bylo díky nedostatku „thatcheristů“, na který si několikrát postěžovala, a na druhé straně to bylo způsobeno nutností zajistit dostatečnou podporu vládě v poslaneckém klubu.⁴²

„Thatcherová slíbila ukončit poválečnou britskou hospodářskou *malaise*, období, kdy byla její země označována „za nemocného muže Evropy“. Namísto dosavadních socialistických experimentů Labouristické vlády, jež ve svém důsledku vedly k vysoké nezaměstnanosti, inflaci a stagnující životní úrovni, nabídla omezení úlohy státu a podporu podnikavosti a individualismu.“⁴³ Byla zrušena neefektivní

---

⁴¹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 97.

⁴² FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 135.

⁴³ LUŇÁK, P. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha, 1997, s. 298.

odvětví tradičního průmyslu, zavedeny moderní technologie a došlo k rozšíření sektoru služeb.

Prvním rozhodnutím vlády bylo zvýšení výdajů na armádu a policii, což byl jeden z předvolebních slibů, které vláda splnila. Dalším předvolebním slibem bylo snížení přímých daní, tento krok ovšem musel vyčkat až do termínu sestavování nového rozpočtu. Konzervativci taktéž slíbili snížit výdaje na Národní zdravotní službu a redukovat všechny ostatní vládní výdaje. Cílem Margaret Thatcherové bylo dosáhnout zastavení růstu veřejného sektoru a jeho následnému zeštíhlování. Důležitým bodem bylo vytvoření reformy mzdové politiky ve veřejném sektoru, což by zajišťovalo větší diferenciaci v odměňování státních zaměstnanců. Tyto změny byly doprovázeny řadou konfliktů. Na jedné straně stály odbory, jež hájily zájmy státních zaměstnanců, a na druhé straně vznikaly konflikty uvnitř vlády s vlastními ministry, kteří museli změny aplikovat do politiky. Pro zlepšení ekonomické situace byla vláda nucena podstoupit značné škrty v rozpočtu. „Margaret Thatcherová proto brzy pochopila, že změna nebude jednoduchá a nebude jí možné dosáhnout rychlým a jednoduchým řešením.“⁴⁴

Vláda se potýkala s vysoce nepopulárními škrty ve vládních výdajích. Ministři byli nuceni ve svých resortech obhajovat redukce výdajů, což bylo doprovázeno jejich stále kritičtějšími názory na celkovou hospodářskou strategii premiérky. Došlo k situaci, kdy narůstaly vnitřní spory ve vládě spolu se stále zhoršující se hospodářskou situací. V řadách levicových konzervativních ministrů se postupně zformovala vnitřní opozice, která později v boji proti premiérce používala především levicově zaměřený deník *The Guardian* k vypouštění tajných informací. S tímto nepříjemným vývojem událostí se později Margaret Thatcherová vypořádala tak, že došlo k personální obměně na některých ministerských postech.⁴⁵

V prvních letech v roli britské premiérky nebylo její postavení ve vládě jednoduché, při jedné příležitosti dokonce prohlásila, že je vládním rebellem. Tento upřímný fakt dokazuje její postavení v prvních letech jejího premiérského vládnutí. Ovšem situace se postupně začala měnit v její prospěch. „Vytvořila si totiž celou řadu nástrojů k prosazování svých názorů a překonávání početní slabosti svých přívrženců ve vládě. V rukou totiž držela moc nad organizací práce vlády.“⁴⁶ Margaret Thatcherová pracovala velmi tvrdě a zasahovala do záležitostí ministerstev daleko více než mnoho

---

⁴⁴ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 137.

⁴⁵ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 139.

⁴⁶ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 146.

jejích předchůdců. Tyto zásahy do vnitřních záležitostí ministerstev napomohly Margaret Thatcherové upevňovat postavení v čele vlády. Druhý nástroj představoval systém vládních komisí, kterých využívala pro překonání nepříznivého poměru sil ve vládě. Tento systém jí umožnil prosadit i takové návrhy, které by na jednáních celé vlády neprošly hlasováním. Dalším nástrojem, kterého využívala, byla metoda sumarizace, která byla velice jednoduchá a efektivní. Charakterizovala ji skutečnost, že když nastal čas pro přijetí nějakého rozhodnutí, zahájila premiérka debatu ostrým proslovem o tom, co je třeba udělat a proč. Poté ostatní požádala o vyjádření, její stoupenci obvykle podpořili premiérkou vyslovené argumenty i předložené návrhy řešení. Následně se ozvali odpůrci Margaret Thatcherové (tzv. mokří) s rozdílným pohledem na daný problém, popř. s jiným řešením.⁴⁷ KAVANAGH⁴⁸ sděluje, že mokří představovali skupinu v rámci Konzervativní strany, která pravidelně kritizovala Margaret Thatcherovou. Především se jednalo o Edwarda Heatha, Francise Pyma a Sira Iana Gilmoura. Diskuse byla poté razantně ukončena premiérkou, která zopakovala téměř vše, co bylo sděleno na začátku jednání tzn. sumarizace. Tato metoda se poté stala oficiálním výsledkem vládní diskuse.⁴⁹

Rok 1980 byl dramatický především díky stále se zhoršujícímu stavu hospodářství a následně došlo i k problému ve vztazích mezi zaměstnanci a zaměstnavateli. Díky této nepříznivé situaci došlo rovněž k problému se státním rozpočtem. Jednání o rozpočtu bylo vzhledem k okolnostem velmi problematické. Premiérka prosazovala snížení vládních výdajů a úrokové míry, ovšem byl na ni vyvíjen tlak ze strany Konfederace britského průmyslu. Nakonec byl rozpočet prosazen a vláda se zavázala prosadit větší finanční pomoc, která by pozitivně ovlivnila britské hospodářství.⁵⁰

Margaret Thatcherová zásadně odmítala skutečnost, že by odbory měly hrát významnou roli při formulování vládní politiky - odmítla tím podstatu tzv. korporativního přístupu. Odbory premiérce vadily i z toho důvodu, že měly daleko větší moc a byly ovlivňovány levicovými subjekty. Konzervativní strana přislíbila provést odborovou reformu, kterou prosazovala již v předvolebním programu. Zákon o zaměstnanosti vešel v platnost v srpnu 1980, kdy se premiérce podařilo zrušit

---

⁴⁷ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 147.

⁴⁸ KAVANAGH, D. *Thatcherism and British politics. The End of Consensus?*. Oxford, 1990, s. 5.

⁴⁹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 147.

⁵⁰ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 152.

dosavadní korporativní systém tripartitního vyjednávání, tj. pravidelné schůzky vlády s odborovým kongresem a Konfederací britského průmyslu byly minulostí.⁵¹

Vláda se potýkala v roce 1980 se značným problémem, který nastal se společnostmi British Steel a British Leyland. Problém se státní společností British Steel představovala nízká produktivita práce. Představitelé firmy se rozhodli uzavřít některé staré provozovny a propustit tak část svých zaměstnanců. Odborové sdružení ocelářů se proti tomuto kroku rázně ohradilo a představitelé firmy se tedy snažili najít kompromisní řešení a kompenzace propuštěným zaměstnancům. Tento plán odbory nepřijaly a vyhlásily stávkou. Stávka se rozšířila i o soukromý ocelářský sektor a přidal se k němu také odborový svaz dělníků. Stávka trvala od začátku ledna do začátku dubna 1980. Vláda se rozhodla, že do tohoto sporu nebude zasahovat, ale trvala na udržování práce a pořádku. Také dohlížela na to, aby v britském zpracovatelském průmyslu nenastal nedostatek oceli. Odboráři zjistili, že ničeho nedosáhnou, a stávkou ukončili. Ovšem společnost se díky této stávce dostala do značných hospodářských problémů. V červnu 1980 požádal ředitel firmy ministra průmyslu o další státní dotaci. Po několika jednáních se vláda uvolila a dotaci schválila. Tento krok znamenal dočasné řešení problému tohoto státního podniku. Poté, co se ve firmě změnilo vedení společnosti, došlo k přípravě privatizace a poté k prosazení ozdravného programu. Firma se v 90. letech stala nejúspěšnější ocelářskou společností v Evropě.⁵²

Firma British Leyland (dále jen BL), která se zabývala výrobou automobilů, byla ve vlastnictví a pod kontrolou státu. Společnost se stala symbolem britského průmyslového úpadku. Firma v té době vyráběla nekvalitní automobily, jejichž odbyt stále klesal. Britští spotřebitelé dávali přednost kvalitnějším zahraničním vozům. Vláda vypracovala plán a doporučila představitelům firmy, aby část firmy prodali a získané finanční prostředky použili na výrobu nových modelů. Plán předpokládal zavření továrny BL v Coventry, což by ovšem znamenalo ztrátu minimálně 25 tisíc pracovních míst. Předchozí vláda labouristů přislíbila společnosti finanční pomoc, to pro novou vládu Margaret Thacherovou nepřicházelo v žádném případě v úvahu. Nynější vláda vyzvala firmu k přijetí ozdravných opatření. Firma BL totiž zaměstnávala ve Velké Británii 150 tisíc lidí a úplné zavření firmy by mělo nedozírný dopad nejen na britský průmysl, ale znamenalo by to velké zvýšení nezaměstnanosti v zemi. Vláda odmítla návrh představitelů firmy BL, aby se zaručila za dluh společnosti, a došlo ke

---

⁵¹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 179-180.

⁵² FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 150-151.

zdlouhavým vyjednáváním. Vláda nakonec oznámila 20. prosince 1980, že poskytne firmě finanční podporu, což v podstatě znamenalo záchranu firmy.⁵³

Tyto dva příklady demonstrují velice složitou situaci, ve které se vláda Margaret Thatcherové nacházela již několik měsíců po volbách. Situaci ztěžoval také fakt, že v druhé polovině roku 1980 se popularita Konzervativní strany propadla hluboko za jejího největšího soupeře, tj. Labouristickou stranu. Vláda ztratila v té době úplnou důvěru britské společnosti. Margaret Thatcherová si velmi dobře uvědomovala nastalou situaci a bylo jí jasné, že její nynější postavení bylo značně vratké. Situaci se snažila změnit na výroční konferenci Konzervativní strany v Brightonu. Zde dala jasně najevo, že nehodlá přistupovat na jakékoli kompromisy, a ministrům sdělila, že si budou moci vybrat buď mezi setrváním ve vládě a její podpoře, nebo odchodem z vlády. Vláda se potýkala s neshodami, které vyústily již na začátku ledna 1981 v její reorganizaci. Neshody se týkaly problémů s rozpočtem, stále rostoucí nezaměstnaností, která v lednu 1982 dosáhla vrcholu, tj. 3 milionů nezaměstnaných.⁵⁴

V roce 1981 vypukly také rozsáhlé pouliční nepokoje, které probíhaly od jara do léta. Tato forma sociálního protestu představovala nový fenomén. Opozice se samozřejmě snažila využít této situace ve svůj prospěch. Poukazovala na to, že účastníci těchto protestních akcí nejsou viníky, ale naopak oběťmi systému, který jim nedává pracovní příležitosti. Pro Margaret Thatcherovou představovaly pouliční nepokoje známky klesající autority státu a jeho institucí. Z tohoto důvodu několikrát podpořila policejní zásahy proti nepokojům a učinila potřebné kroky k zajištění moderního vybavení pro tyto silové složky státní moci.⁵⁵

Všechny tyto domácí problémy přispívaly k stále rostoucímu napětí uvnitř vlády. „Mokří“ se snažili této nastalé situace využít ke změně dosavadní vládní politiky. Hlavním předmětem sporu byla výše vládních výdajů. Premiérka tomuto tlaku neustoupila a přiměla opozici ve vládě k zahájení veřejné kampaně proti vládní politice v tisku. Tyto vnitřní spory ve vládě Margaret Thatcherová vyřešila další reorganizací vládních postů v září 1981. Tato přestavba vlády znamenala definitivní porážku tzv. mokrých a od této chvíle již dále nemohli zásadním způsobem ovlivňovat vládní politiku. „Přestože byla popularita konzervativců na velmi nízké úrovni a Margaret Thatcherová osobně se stala nejméně populárním premiérem od počátku pořádání

---

⁵³ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 151.

⁵⁴ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 98.

⁵⁵ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 154.

průzkumu veřejného mínění, její popularita v čele vlády i uvnitř Konzervativní strany se upevnila.⁵⁶ Ovšem v případě, kdyby se v roce 1981 konaly parlamentní volby, konzervativci by je s přehledem prohráli, a to i za situace, že došlo k rozpadu labouristické opozice. Vznikly nové strany Sociálně demokratická (SDP) a Aliance, jejichž popularita byla značná.⁵⁷

Rok 1982 charakterizovaly nepopulární škrty vlády v rozpočtu námořnictva. Premiérka se při diskusi o budoucnosti britské flotily dostala do velmi obtížného postavení. Počet plavidel se měl razantně snížit, ovšem další vývoj událostí prokázal, že námořní síly jsou pro obranu britských zájmů velice důležité. Ukázalo se, že šetřit na námořnictvu nebude možné, důkazem této skutečnosti se stala Falklandská válka.⁵⁸

4.1.1 Falklandská válka (1982)

„Falklandské ostrovy v jižním Atlantiku náleží od roku 1833 britské koruně.“⁵⁹ Argentina byla původním vlastníkem ostrovů a po druhé světové válce začala požadovat vrácení Falklandů bez ohledu na to, že obyvatelé těchto ostrovů, známí také jako „kelpers“, trvali na udržení svazku s Velkou Británií.⁶⁰ Argentina usilovala o navrácení ostrovů z důvodu národní hrdosti. Britové měli pocit, že ostrovy je nutné udržet pro národní integritu.⁶¹

Spor o ostrovy v dubnu 1982 přerostl ve válečný konflikt. Argentinské jednotky se vylodily na ostrovech a vyhlásily jejich anexi. Argentinští představitelé se domnívali, že Velká Británie nebude riskovat válečný konflikt pro tak vzdálené ostrovy, opak byl ovšem pravdou.⁶²

Jedním z důvodů, proč se Argentinci rozhodli vyvolat válečný konflikt, byl fakt, že ve Velké Británii došlo k razantním škrtnům v rozpočtu Královského námořnictva. Vláda Margaret Thatcherové v červnu roku 1981 rozhodla radikálně omezit přísun finančních prostředků.⁶³ Došlo k prodeji mateřských letadlových lodí, hrozila rovněž likvidace dvou válečných obojživelných lodí. Mezi vyřazenými plavidly měla být také

---

⁵⁶ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 156.

⁵⁷ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 155-156.

⁵⁸ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 161-162.

⁵⁹ NÁLEVKA, V. *Světová politika ve 20. století II*. Praha, 2000, s. 121.

⁶⁰ O'SULLIVAN, J. *Prezident, papež a premiérka*. Praha, 2007, s. 137.

⁶¹ NÁLEVKA, V. *Světová politika ve 20. století II*. Praha, 2000, s. 121.

⁶² JUDD, D. *Impérium. Britská imperiální zkušenost od roku 1765 do současnosti*. Praha, 1999, s. 412.

⁶³ JUDD, D. *Impérium. Britská imperiální zkušenost od roku 1765 do současnosti*. Praha, 1999, s. 413.

ledovcová loď *Endurance*, jež byla vybavena vrtulníky pro protiponorkový boj, byla vyzbrojena děly a měla na palubě dvacet královských námořních pěšáků. Tato loď kotvila na Falklandských ostrovech a k jejímu vyřazení mělo dojít nejpozději v říjnu 1982. V případě realizace všech návrhů likvidace plavidel by došlo ke značnému oslabení obrany Velké Británie a Argentinci by měli daleko snazší pozici a větší možnost dosáhnout vítězství.⁶⁴

Konfliktu se pokoušela zabránit OSN. Generální tajemník vyzval obě strany, aby projevíly zdrženlivost. Britská odpověď na tuto výzvu byla kladná, ovšem Argentina na výzvu vůbec nereagovala. Rada bezpečnosti OSN vydala rezoluci, ve které požadovala okamžité a bezpodmínečné stažení Argentinců z Falklandských ostrovů 3. dubna 1982.⁶⁵

Již 3. dubna 1982 svolala Margaret Thatcherová mimořádnou schůzi Dolní sněmovny. Tato diskuse byla velice obtížná, neboť Sněmovna byla rozhořčena tím, že došlo k invazi a k okupaci britského území, a mnoho jejích členů mělo v úmyslu zaútočit na vládu a obvinít ji z údajné neschopnosti předvídat situaci. Úkolem Margaret Thatcherové bylo tedy jednak obhájit obviňování z nepřipravenosti, jednak přesvědčit poslance, aby Britové reagovali na argentinskou agresi důrazně a přesvědčivě.⁶⁶ „Thatcherová měla štěstí, že v Dolní sněmovně téměř bez výjimky převládalo smýšlení, jež bylo diktováno snahou poskytnout vládě podporu.“⁶⁷ „Konzervativní vláda Margaret Thatcherové byla však odhodlána bránit své zájmy a poté, co selhaly výzvy OSN ke stažení argentinských sil, vyslala do jižního Atlantiku námořní, letecké a pozemní jednotky.“⁶⁸ Spojené státy se pokusily vyjednat smír mezi oběma zeměmi, ovšem po neúspěšných vyjednáváních se přidaly na stranu Velké Británie.

Rozhodnutí dobýt zpět Falklandské ostrovy bylo ve Velké Británii velice populární a ukázalo se, že tento krok sjednotil obyvatelstvo různého původu, třídní příslušnosti a politického přesvědčení.⁶⁹

Britové již 25. dubna dobyli ostrov Jižní Georgia a následně v květnu se rozhořel těžký souboj o vlastní Falklandy. 21. května 1982 se britští vojáci a námořní

---

⁶⁴ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 108.

⁶⁵ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 132.

⁶⁶ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 132.

⁶⁷ JUDD, D. *Impérium. Britská imperiální zkušenost od roku 1765 do současnosti*. Praha, 1999, s. 414.

⁶⁸ NÁLEVKA, V. *Světová politika ve 20. století II*. Praha, 2000, s. 121.

⁶⁹ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 132.

pěchota vylodili na Falklandech v San Carlos a zahájili pozemní kampaň za znovudobytí ostrova. V polovině června 1982 Argentinci kapitulovali a Velká Británie zde obnovila svou suverenitu. Tato krátká válka značně posílila postavení britské premiérky na domácí scéně. „K plné normalizaci britsko-argentinských vztahů došlo až roku 1990, aniž by se Argentina vzdala svých nároků.“⁷⁰

„Vítězství vyvolalo cosi, čemu se začalo říkat „falklandský efekt“ – oživení britské sebedůvěry doma a britské mezinárodní reputace.“⁷¹ „Osвобоzení Falklandských ostrovů velice přispělo ke zvýšení popularity vlády Margaret Thatcherové, která pak v roce 1983 zvítězila ve všeobecných volbách a podstatně zvětšila svou většinu v Dolní sněmovně.“⁷² Všeobecné volby přinesly Konzervativní straně nejvyšší většinu, jaké dosáhla jedna z parlamentních stran od roku 1945. Margaret Thatcherová dosáhla značného triumfu, což jí vyneslo nejen jistotu druhého vládního období, ale také se stala mezinárodně uznávaným státníkem. Tento fakt jí poskytl obrovskou výhodu v boji na domácí scéně. Sama THATCHEROVÁ⁷³ dodává, že byla důležitost války o Falklandy nesmírná jak pro britskou sebedůvěru, tak i pro britské postavení ve světě.

Po vítězství Britů ve Falklandské válce došlo k výraznému oživení britského hospodářství a k popularizaci Konzervativní strany. Rok 1983 byl významný z toho důvodu, že Konzervativní strana znovu vyhrála volby a Margaret Thatcherová setrvala na postu britské premiérky.⁷⁴ Navzdory mezinárodní skepsi byla Británie schopna prokázat své velmocenské postavení a předvést svou vojenskou, námořní a technickou převahu nad Argentinou. Ovšem bez americké spolupráce jednak zpravodajské, jednak při dodávkách zbraní a při použití amerických zařízení by Británie nemohla válku o Falklandské ostrovy nikdy vyhrát, nebo by ji to přinejmenším stálo mnohem více finančních prostředků a životů.⁷⁵

---

⁷⁰ PEČENKA, M., LUŇÁK, P. *Encyklopedie moderní historie*. Praha, 1999, s. 144.

⁷¹ O'SULLIVAN, J. *Prezident, papež a premiérka*. Praha, 2007, s. 153.

⁷² JUDD, D. *Impérium. Britská imperiální zkušenost od roku 1765 do současnosti*. Praha, 1999, s. 415.

⁷³ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 125.

⁷⁴ JUDD, D. *Impérium. Britská imperiální zkušenost od roku 1765 do současnosti*. Praha, 1999, s. 415.

⁷⁵ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 112.

4.2 Druhá vláda Margaret Thatcherové (1983-1987)

Dle předvolebních průzkumů začala Konzervativní strana upevňovat svou pozici již před falklandským konfliktem. Obyvatelé si začali uvědomovat, že ve Velké Británii probíhá hospodářské oživení, ovšem takzvaný falklandský faktor se zde také promítl. Stal se rovněž významným nástrojem ovlivňujícím postoje voličů.

Volební vítězství v roce 1983 znamenalo pro Margaret Thatcherovou největší zisk v poválečných dějinách. Konzervativní strana získala 42,4% hlasů a tímto výsledkem získala potřebnou většinu v parlamentu.⁷⁶ „Premiérce se podařilo vyhrát přes nepřízeň veřejnosti trvající téměř celé první volební období.“⁷⁷ Premiérka mohla toto volební vítězství považovat skutečně za svoji zásluhu. „Byla to ona a politika thatcherismu, pod jejichž praporem šla strana toryů do volebního klání. Její nekompromisní koncepce a rezolutní postoj, které dokázala při válce o Falklandy, a naprosté přesvědčení o správnosti jejího chování ovlivnily britské voliče. Tisk psal oprávněně, že hovoříme-li o volbách v roce 1983, hovoříme o Margaret Thatcherové. Stala se nejsilnější konzervativní premiérkou za posledních sto let.“⁷⁸

Nová vláda se od předchozí značně lišila. Důležité posty byly rozděleny mezi nové a dynamické stoupence politiky Margaret Thatcherové. Ovšem v žádné vládě nebyli pouze výhradní stoupenci této politiky. Nebylo možné všechny ministerské posty obsadit pouze svými lidmi, a tak všechny její vlády byly charakterizovány přítomností politických odpůrců z řad konzervativců. V případě, že by tyto kroky nepodnikla, potýkala by se se značnou nespokojeností a neměla by takové postavení v čele Konzervativní strany.⁷⁹

Prvním krokem nové vlády bylo odstranění dosavadního ministra zahraničních věcí Francise Pyma z funkce. Tento respektovaný a populární toryovský politik nepatřil do skupiny nejbližších spolupracovníků premiérky, a tak jej použila jako obětního beránka a vyřadila jej z ministerské funkce. Tento krok zdůvodnila jeho aktivitou ve Falklandské válce. Ovšem, co tomuto politikovi výrazně uškodilo, bylo jeho prohlášení během předvolební kampaně. Pym během ní nahlas prohlásil, že případné výrazné vítězství Konzervativní strany v nadcházejících volbách by nebylo podle něj dobré pro udržení rovnováhy sil v parlamentu. Za tento výrok si od premiérky vysloužil značnou

⁷⁶ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 122.

⁷⁷ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 172.

⁷⁸ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 123.

⁷⁹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 172-173.

kritiku. A právě Pym byl iniciátorem jediné rebelie proti Margaret Thatcherové. V roce 1985 byla založena nátlaková skupina uvnitř Konzervativní strany s názvem Konzervativní střed vpřed. Celá aféra ovšem neměla dlouhého trvání, ale pro Margaret Thatcherovou znamenala výstrahu do budoucna. Pym dal těmito kroky najevo, že uvnitř strany existuje silná opozice vůči thatcherismu.⁸⁰

Strategie Margaret Thatcherové po vyhraných volbách spočívala v upevnění mocenských pozic, především na postu ministra financí, kterým držela v šachu ostatní vládní politiky pomocí omezování rozpočtu. Bylo nutné, aby tento významný post zastával pouze stoupenec politiky premiérky. Výsledkem změn ve vládních postech byla skutečná převaha stoupenců thatcherismu na všech ekonomických postech, což pro Margaret Thatcherovou znamenalo značné posílení pozice.⁸¹

Po volbách se premiérka musela potýkat s odporem odborových organizací. Margaret Thatcherová byla velkým nepřitelem odborových svazů, které velmi otevřeně podporovaly Labouristickou stranu. Dle Margaret Thatcherové disponovaly odbory až příliš velkými pravomocemi a tuto skutečnost měla v úmyslu změnit v nejbližší době. V té době se Velká Británie nacházela v dosti složité situaci. Země produkovala daleko více uhlí, než byla sama schopna spotřebovat. Zpráva komise, jež se zabývala těžbou uhlí v roce 1983, doporučila neproduktivní doly zavřít.⁸²

Od března 1984 se vláda potýkala se stávkujícími horníky, kteří protestovali proti zavírání nevýdělečných uhelných dolů. Horníci byli často agresivní a jejich vůdce Arthur Scargill, který byl v roce 1982 zvolen do čela Národního svazu horníků, nevyklučoval možnosti použití násilných prostředků. Scargill označil druhé vítězství Konzervativní strany za největší tragédii za posledních sto let v dějinách Británie, předpovídal osmimilionovou nezaměstnanost, násilí na ulicích a střety s policií. Nikdo nepochyboval, že nešlo o pouhé stávkové hnutí za zlepšení pracovních podmínek, zvýšení mezd, atd. Vůdce Scargill vyzýval k politické stávce, ke změně vlády vzešlé z parlamentních voleb. Margaret Thatcherová tento útok víceméně očekávala. Nebylo pochyb, že pokud byli horníci připraveni smést vládu Heatha v roce 1974, nebudou váhat vystoupit proti vládě Margaret Thatcherové, která měla v plánu zcela omezit moc odborů.⁸³

---

⁸⁰ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 123-124.

⁸¹ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 125.

⁸² BANKOWICZ, M. *Demokraté a diktátoři*. Praha, 2002, s. 382.

⁸³ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 130-131.

Již před volbami se snažila prosadit zákon o omezení vlivu odborů. Byl přijat již zákon o stávkokazectví, druhý činil odbory odpovědné za všechny nelegální akce organizované jednotlivci, a další zákon se připravoval, tj. návrh Zelená listina, na jejímž základě by volby představitelů odborů měly být tajné.⁸⁴ Vláda jmenovala do funkce předsedy Národní uhelné rady Iana MacGregora, který měl fungovat jako oponent proti Scargillovi Toho Margaret Thatcherová označila za „nepřítele uvnitř“. Střetly se dvě osobnosti, které zastávaly zcela opačné postoje. MacGregor byl nesmlouvavý finančník, diplomat a vyjednávač a Scargill naopak nevyjednával, byl výborný řečník se strhujícím projevem. Již v roce 1984 předložil MacGregor plán na uzavření neekonomických dolů a snížení produkce uhlí. Scargill na tento návrh reagoval vyhlášením stávkou i přes to, že obešel dle zákona nutnost hlasování o konání stávkou.⁸⁵

Premiérka se v tomto okamžiku dostala do složité situace, protože již v polovině března roku 1984 ze 171 dolů bylo v provozu pouze 30. Je pravdou, že premiérka se do sporu Národního hornického svazu s Národní uhelnou radou vměšovala velice zřídka a MacGregor od ní získal volné ruce v rozhodování. Ukázalo se, že ve sporu hrála důležitou roli skupina horníků v Nottinghamshiru. Ti se vzepřeli proti vedení odborového svazu, jako jediní se snažili za každou cenu ubránit svá pracovní místa a pokračovali ve své každodenní pracovní činnosti. Tímto nebyly nutné zásoby uhlí ohroženy a stávka horníků tedy nemohla výrazně narušit chod národního hospodářství. Tato taktika vzešla od MacGregora. V tomto případě bylo tedy možné nechat horníky stávkovat bez časového limitu. Tato taktika se vskutku vyplatila, stávka byla v roce 1985 zažehnána a Margaret Thatcherová prosadila, že nevýdělečné doly byly uzavřeny. Hornická stávka se také promítla do zhoršení vztahů mezi hornickým odborovým svazem a celým odborovým hnutím, a mezi odbory a Labouristickou stranou. Margaret Thatcherová tímto docílila té situace, že dostala odbory přesně tam, kde je chtěla mít. Stávka horníků měla také pozitivní vliv na Konzervativní stranu, která se sjednotila a postavila se za svou premiérku.⁸⁶

Po hornické stávce následovala řada stávek administrativních pracovníků a pracovníků ve veřejných službách. I s tímto problémem se Margaret Thatcherová vypořádala a nepřistoupila na sebemenší kompromis. „Paní předsedkyně vlády prosadila radikální anti odborové zákonodárství. Každá stávka musela být nejprve

---

⁸⁴ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 179-180.

⁸⁵ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 236-239.

⁸⁶ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 183-185.

schválena v tajném referendu nadpoloviční většinou všech pracovníků. Byly zakázány solidární stávky a zaměstnavatelé mohli sami podle své vůle bez omezení propouštět zaměstnance.⁸⁷ Za protizákonné stávky hrozily odborářům pokuty. Porážka odborů znamenala pro Margaret Thatcherovou značné vítězství.

Ve svém druhém vládním období zažila Margaret Thatcherová značně nepříjemnou situaci. 12. října 1984 se Margaret Thatcherová stala cílem bombového útoku atentáčníků v hotelu Grand v Brightonu. Margaret Thatcherová se zde tehdy se svými kolegy účastnila výroční konference Konzervativní strany. Premiérka se svými spolupracovníky pracovala dlouho do noci na svém projevu, který měla následující den přednést na konferenci. Kolem třetí hodiny ráno ukončili své snažení na formulaci projevu a rozešli se. Poté se ozval ohlušující výbuch, který zapříčinila bomba nastražená přímo v Grand hotelu. Dle pozdějšího vyšetřování vyšlo najevo, že bomba vybuchla pouhé dva pokoje od premiérky. Ti, kteří měli v úmyslu premiérku zabít, špatně umístili bombu a ta vybuchla o patro výše nad premiérčinými pokoji. Vyšetřování také potvrdilo, že premiérce zachránil život způsob, jakým byl hotel postaven. Stěny jednotlivých pokojů byly mimořádně silné a tato skutečnost zamezila značnějším a ničivějším škodám. K atentátu se přihlásili členové teroristické skupiny IRA. Důvodem pro odstranění premiérky bylo to, že Margaret Thatcherová byla velmi tvrdá a nekompromisní politička, která v žádném případě nehodlala teroristům jakkoli ustupovat. Při útoku zahynulo 5 osob a mnoho dalších bylo zraněno. Tento útok měl značný psychologický efekt na morálku uvnitř Konzervativní strany. Den po útoku vystoupila Margaret Thatcherová s projevem, ve kterém rázně prohlásila, že nehodlá teroristům jakkoli ustupovat a že záměr poškodit demokracii nebyl úspěšný.⁸⁸

Situace na domácí politické scéně se po hornické stávce uklidnila. Ovšem konec roku 1985 byl poznamenán aférou Westland. Tato aféra pokračovala i v roce 1986. Westlandská továrna na vojenské helikoptéry byla jediným britským výrobcem těchto strojů. Tato firma byla plně závislá na zakázkách pro britské ozbrojené síly a její budoucnost závisela především na rozhodnutí ministrů obrany. Do počátku 80. let dosahovala firma slušných zisků, přestože nedošlo k jejímu znárodnění tehdejší labouristickou vládou. Poté se firma začala ocitát v úpadku a bylo zřejmé, že bude nutné hledat vhodného partnera. Na scéně se objevil jeden zájemce o koupi firmy, ovšem od

---

⁸⁷ BANKOWICZ, M. *Demokraté a diktátoři*. Praha, 2002, s. 382.

⁸⁸ O'SULLIVAN, J. *Prezident, papež a premiérka*. Praha, 2007, s. 68-72.

vlády požadoval záruky budoucích objednávek od ministerstva obrany. V opačném případě hrozil odstoupením od odkupu firmy, což se také ve skutečnosti stalo. Firmě po této události hrozila insolvence. O koupi společnosti tehdy projevila zájem americká společnost Sikorski. Otázkou bylo, jak se k nové situaci postaví britská vláda. Tehdejší ministr obrany Michael Heseltine a ministr obchodu a průmyslu Leon Brittan s touto situací zásadně nesouhlasili a sdělili, že by tato společnost měla být spojena spíše s evropským partnerem. Ovšem v tomto případě se značně mylili, neboť žádná evropská společnost o tuto kooperaci neprojevila zájem. Premiérka se nakonec sama rozhodla pro firmu Sikorski. Oba ministři díky této skutečnosti rezignovali na své funkce. Spor byl definitivně zažehnán v lednu 1986, kdy došlo ke schválení nabídky společnosti Sikorski.⁸⁹ „Aféra Westland byla nejvážnější domácí politickou krizí během úřadování Margaret Thatcherové. Vedla k rezignaci dvou jejích ministrů a hrozila rezignací jejích právníků. Podlomila její reputaci a ohrozila její vůdcovství v Konzervativní straně.“⁹⁰

Rok 1986 s sebou přinesl další změnu ve vládních postech. Vládu opustil po dlouholeté spolupráci nejbližší spolupracovník premiérky z řad Konzervativní strany sir Keith Joseph. Pro Margaret Thatcherovou to byla po dlouhou dobu klíčová postava její vládní politiky. Ona sama prohlásila: „Byl nenahraditelný, politika bez něj už nebude stejná.“⁹¹

V druhém volebním období došlo k posunu od korporativního rozložení společnosti z let 60. a 70. k „vlastnické demokracii“ z 80. let. Došlo k nárůstu počtu vlastníků domů, k rozprodeji státního vlastnictví a k výrazné privatizaci. Rušily se neproduktivní provozy, rozšiřovala se nabídka spotřebitelů a byl rozbit monopol na výrobu. „Ze zaměstnanců privatizovaných podniků se stávali vlastníci, jejichž hlavním zájmem bylo nedopustit nové znárodnění. Od roku 1979 do konce osmdesátých let stoupl počet akcionářů ze tří milionů na více než devět milionů, tedy ze 7% populace na 20% populace. Británie se stala druhou největší „demokracií vlastníků akcií“ za Spojenými státy americkými, ale daleko před Francií, Německem a Japonskem.“⁹²

Nejpodstatnější bylo, že produkce a produktivita privatizovaných průmyslových odvětví se výrazně zlepšovala. Margaret Thatcherová byla rovněž kritizována z řad labouristických politiků za to, že ještě více rozdělila britskou společnost, že chudí se

---

⁸⁹ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 291-292.

⁹⁰ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 197.

⁹¹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 202.

⁹² ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha, 2004, s. 44.

stali ještě chudšími a bohatí bohatšími. Na druhou stranu je nutno podotknout, že se premiérka snažila rozbourat bariéru mezi podnikateli a zaměstnanci a vytvořit novou „kulturu podnikání“. Především šlo o rozšíření vlastnictví akcií, např. 94% zaměstnanců britských telekomunikací se stalo vlastníky akcií svého podniku. Pro Margaret Thatcherovou představovala tato skutečnost podstatu její vize thatcherovské společnosti.⁹³

Vznik „akcionářské demokracie“ stejně jako vlastnické demokracie značně posloužily premiérce v přípravách na nadcházející volby. Právě představitelé privatizovaného sektoru se stali stoupenci konservatismu. Je pravdou, že v důsledku zvyšující se nezaměstnanosti ztrácela Konzervativní strana své příznivce. Vrchol nezaměstnanosti byl dosažen v roce 1986, kdy dosáhla 14%, poté došlo k jejímu postupnému snižování. Rozšiřování počtu akcionářů na druhé straně přineslo značné voličské sympatie Konzervativní straně. Díky „privatizaci“ Margaret Thatcherová uhájila další volební vítězství.⁹⁴

Druhá konzervativní vláda Margaret Thatcherové přinesla řadu úspěchů jak na domácí, tak i mezinárodní scéně. Nejvýznamnější domácí událostí byla hornická stávk a důsledky, které byly zásadní pro vývoj britského odborového hnutí. Velkou roli sehrála také privatizace, jež byla charakteristická pro druhé vládní období.

Výsledkem ekonomiky Margaret Thatcherové a její vlády se stalo snížení inflace z 22% na 4%, snižování daní, zvyšování produkce a efektivnosti, drastická redukce půjček a rovnováha platební bilance. Nepodařilo se zcela realizovat navrhovaná opatření radikálních škrtů ve veřejných výdajích.⁹⁵ Také byla zrušena neefektivní odvětví tradičního průmyslu, zavedeny moderní technologie a došlo k rozšíření sektoru služeb.

Datum následujících voleb bylo stanoveno na 11. červen 1987. Konzervativní strana zvítězila v dalších volbách, ovšem její vítězství se uskutečnilo především díky dobrému stavu britského hospodářství.⁹⁶

---

⁹³ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 141.

⁹⁴ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 142-145.

⁹⁵ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 143.

⁹⁶ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 204.

4.3 Třetí vláda Margaret Thatcherové (1987-1990)

Před volbami vyvstávaly obavy, že kvůli stále klesající popularitě Margaret Thatcherové prohraje Konzervativní strana volby. Od firmy Saatchi, která pro premiérku zpracovávala průzkumy, vyšlo oznámení, že by měla být zbavena moci kvůli klesající popularitě. Tento fakt premiérka striktně odmítla a najala si na průzkumy jinou firmu. Pro svůj další volební úspěch se snažila udělat maximum. Najala si tým šesti ministrů, jejichž úkolem bylo vypracovat předvolební manifest a vytvořit tak jakýsi předvolební tým, který byl pojmenován Strategická skupina. Tento krok se setkal s pozitivními reakcemi uvnitř Konzervativní strany a předznamenal počátek dalšího předvolebního úspěchu. Firmu Saatchi vzala nakonec premiérka na milost a nechala si od ní zpracovávat průzkumy. I tisk měla premiérka na své straně, ovšem televize se vždy snažila dělit svou přízeň stejně mezi všechny kandidáty. Navíc redaktoři nejsledovanějšího zpravodajství BBC nepatřili mezi velké obdivovatele premiérky. Kritiku na svou osobu z řad médií řešila tak, že hlavní propagátory, kteří ji kritizovali, povýšila do šlechtických stavů. Tímto způsobem si zajišťovala pozitivní ohlasy na svou osobu prostřednictvím médií.⁹⁷

Předvolební kampaň byla velmi nákladná. Důležitým momentem před volbami v roce 1987 byla úprava rozvrhu politiků tak, aby se jejich významnější projevy či vyjádření objevily na obrazovce až ve večerních zprávách a ne během dne. Do předvolební kampaně vtrhla technika a nikdo by si ji nedovedl představit bez počítačů.⁹⁸

Parlamentní volby opět vyhráli konzervativci v čele s Margaret Thatcherovou. „Bylo to jasné vítězství, které slibovalo stabilní konzervativní vládu během celého volebního období.“⁹⁹ „Margaret Thatcherová se tímto vítězstvím zařadila mezi nejvýznamnější britské politiky 20. století.“¹⁰⁰ Margaret Thatcherová se stala teprve druhým britským politikem v dějinách, který vyhrál troje všeobecné volby za sebou, což byl mimořádný výkon. Konzervativní strana získala ve volbách 42,3%, labouristé dosáhli 30,8%, Aliance 20,6% a ostatní strany si rozdělily 4% hlasů.¹⁰¹

Volby vypovídaly o novém fenoménu ve Velké Británii, tzn. o vytvoření nové voličské základny z řad dělnické třídy. Konzervativní stranu volilo 36% dělnictva, což předčilo veškeré očekávání. V některých oblastech, především v jižní Anglii, překročil

⁹⁷ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 154-156.

⁹⁸ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 161.

⁹⁹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 205.

¹⁰⁰ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 207.

¹⁰¹ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 157.

počet 50%. Tento fenomén však nabízí jednoduché vysvětlení a je spojen se stoupajícím počtem vlastníků domů a akcionářů. Přestože ve středních vrstvách popularita konzervativců celkově poklesla, nahradili ji obyvatelé bez vysokoškolského vzdělání, tzv. noví konzervativci. Došlo k novému dělení uvnitř společnosti. Tento fakt se promítl také v geografickém dělení, kdy premiérka získala oporu především na technologicky rozvinutém jihu a jihovýchodě země. Prohloubil se však rozdíl mezi chudším severem a bohatším jihem. Značně klesla popularita konzervativců ve Skotsku.¹⁰²

Po volbách bylo nutné zjistit, zda má Margaret Thatcherová pro realizaci reforem správný tým lidí. Jak bylo jejím zvykem, chystala značné přesuny na ministerských postech, aby si nikdo nemyslel, že má své místo jisté a aby usilovně pracoval na permanentní přeměně Velké Británie v prosperující stát. Ovšem již v roce 1988 byla opět nutná reorganizace vlády. Rezignaci podal významný konzervativce a účastník všech premiérčiných vlád William Whitelaw, který byl nucen kvůli zdravotnímu stavu opustit politickou scénu.¹⁰³

Margaret Thatcherová se snažila pokračovat v započatých trendech z předchozích období. „Premiérka byla po svém třetím volebním vítězství přesvědčena, že má dostatečný mandát k prosazení poměrně radikálních změn.“¹⁰⁴ Britské hospodářství bylo ve velmi příznivé situaci. Jediný negativní okamžik nastal v říjnu 1987 v důsledku tzv. „Černého pondělí“, kdy došlo k poklesu na celosvětových burzách. To vedlo k pádu akcií, ale tento neměl žádné negativní důsledky na stav hospodářství v západních zemích.¹⁰⁵

V roce 1987 se uskutečnila zásadní změna v oblasti britského školství. Margaret Thatcherové bylo zřejmé, že budou nezbytné změny ve školském systému. Premiérka zjistila, že mnoho lidí opouští školu bez základních znalostí čtení, psaní a matematiky, ale uvědomovala si, že realizace změn nebude jednoduchá. Zákon o reformě školství vešel v platnost v roce 1988. Obsahoval celou řadu zásadních opatření, např. zavedení celonárodních osnov alespoň u hlavních předmětů, monitorování a vyhodnocování výsledků studia ve čtyřech věkových stupních (7,11,14 a 16 let), posílení rodičovské volby, zmenšení pravomocí místních vzdělávacích úřadů

---

¹⁰² ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 158.

¹⁰³ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 209.

¹⁰⁴ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 217.

¹⁰⁵ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 479.

atd. Tato reforma výrazně posílila postavení rodičů vůči školám a výrazně zvýšila odpovědnost učitelů.¹⁰⁶

Premiérka plánovala pokračovat v privatizaci, narazila však na odpor veřejnosti. Dalším nepopulárním opatřením byl návrh o nahrazení Státní zdravotnické služby soukromou lékařskou praxí. Zdravotnický personál s těmito kroky zásadně nesouhlasil a vyhlásil stávku za udržení Státní zdravotnické služby i za zvýšení mezd. Po dlouhé době relativního sociálního klidu se na přelomu 80. a 90. let stala Velká Británie svědkem značných nepokojů, při kterých musela dokonce zasahovat policie. Další nepříznivou situaci vyvolalo opatření tzv. poll tax (daň z hlavy), která značně znepokojila veřejné mínění. Tato daň měla podporovat místní správní instituce a měla se dotknout především sociálně slabších vrstev, vyvolala ovšem silný nesouhlas. I přes zcela zjevné odmítnutí v průzkumech veřejného mínění byla tato daň premiérkou prosazena a prošla parlamentem, i když mezi konzervativci nebylo mnoho jejích zastánců. Další střety voličů s policií, tentokrát se jednalo o studenty, vyvolaly plány vlády na reformu školního za vysokoškolské vzdělání. Pomoc poskytovaná studentům na jeho placení měla být chápána jako půjčka, kterou by museli splatit.¹⁰⁷

V červnu 1989 se konaly evropské volby, ve kterých Konzervativní strana zaznamenala po dlouhých letech první porážku. I přesto, že konzervativci předložili velice populární euroskeptický program, ztratili velké množství křesel. „Jednalo se o první volební porážku konzervativců na národní úrovni od roku 1974.“¹⁰⁸ Zde vyvstává otázka, jestli tímto postojem vyjádřili britští voliči svůj názor na budoucnost Evropy, nebo na politiku britské vlády. „Pozice vlády Margaret Thatcherové byla těmito volbami oslabena doma i na evropské scéně. Vláda byla poškozena vnitřními spory o postoj vůči ERM.“¹⁰⁹ Premiérka se musela potýkat s manévry, které jí zatajil ministr financí Nigel Lawson. Ten manévroval s úrokovou sazbou podle měnového kurzu tak, aby se libra držela na trojnásobku marky nebo těsně pod ní. Jeho záměrem bylo dokázat, že Velká Británie může vstoupit do Evropského mechanismu směnných kurzů (ERM), tímto způsobem chtěl premiérku přesvědčit. Prosazoval tím svou vlastní ekonomickou strategii, aniž by o svém konání uvědomil ostatní členy vlády. Poté, co se tuto skutečnost premiérka dozvěděla, nechala si zpracovat podrobnou zprávu o této situaci.

---

¹⁰⁶ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 211.

¹⁰⁷ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 161-162.

¹⁰⁸ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 219.

¹⁰⁹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 219.

Vztah mezi ní a ministrem financí byl dosti narušen. Premiérka přiznala, že již nemůže ministrově věřit, ale ponechala mu ministerské křeslo jen proto, že měl značnou podporu konzervativních poslanců a části konzervativního tisku. Lawson se poté spojil s ministrem obrany Geoffrey Howem a začali společně na premiérku vyvíjet tlak, aby souhlasila se vstupem Velké Británie do ERM.¹¹⁰ V červnu 1989 na premiérku společně nalíčili past v podobě ultimata. Pokud nestanoví pevné datum vstupu do ERM, podají oba demisi. Margaret Thatcherová na tyto výhrůžky reagovala informací, že má již zpracovány podmínky, za kterých by se mohla země zapojit do ERM, a že je brzy zveřejní. Oba tím přesvědčila a podmínky vstupu skutečně zveřejnila na Madridském summitu, aniž by ovšem stanovila pevné datum. Po svém návratu do Londýna očekávala rezignace, ovšem ani jedna jí nebyla předložena.¹¹¹

V roce 1989 došlo ke zcela nečekané a radikální personální proměně vlády, Margaret Thatcherovou začali opouštět nejbližší spolupracovníci. V listopadu 1989 rezignoval Nigel Lawson, svůj odchod zdůvodnil tak, že již déle nelze tolerovat machinace proti plnému členství Velké Británie v Evropském měnovém systému.¹¹² Přestože se premiérka tomuto členství usilovně bránila řadu let, nakonec se k němu Velká Británie v září 1990 připojila. Na setkání Evropské rady 28. října 1990 se Margaret Thatcherová jako jediná postavila proti vytvoření Evropské centrální banky a jednotné evropské měně. Premiérka prohlásila, že nikdy nepředloží parlamentu návrh na zrušení libry jako britské měny a jejího nahrazení jednotnou evropskou měnou.¹¹³

V roce 1989 slavila Margaret Thatcherová desáté výročí ve funkci britské premiérky. Tento rok byl také rokem pádu komunismu. Postavení Thatcherové ve světě bylo světovými událostmi značně posíleno, ovšem na domácí scéně čelila stále narůstajícím problémům.¹¹⁴ V tomto roce nastoupil do vlády ambiciózní politik John Major, který po rezignaci Nigela Lawsona nastoupil do funkce ministra financí. Další politik, který opustil vládu Margaret Thatcherové, byl Geoffrey Howe, který setrval v premiérčiných vládách od roku 1979. Svůj odchod zdůvodnil značně se rozcházejícími názory, svými a premiérky.¹¹⁵ Jeho odchod byl později označen za jednu z příčin pádu vlády Margaret Thatcherové.

---

¹¹⁰ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 478-480.

¹¹¹ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 484-486.

¹¹² THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 488.

¹¹³ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 494.

¹¹⁴ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 214.

¹¹⁵ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 568-570.

Politické problémy Margaret Thatcherové se začaly projevovat již v roce 1989. Dle průzkumů se společnost zdála být unavena jejím dlouhým vládnutím a ukazovala se postupná převaha Labouristické strany. Ta vyhrála volby do Evropského parlamentu v roce 1989. Velkou chybou, která značně uškodila vládě Margaret Thatcherové, bylo prosazení velmi nepopulární daně z hlavy (poll-tax) v roce 1990. Ta měnila tradiční daňový systém založený na zdaňování majetku. „Toto rozhodnutí narazilo na prudké protesty společnosti a způsobilo pád autority Thatcherové.“¹¹⁶ „Margaret Thatcherová začala být velmi neoblíbená. Její velitelský styl vedení se nyní jevil spíše jako hendikep.“¹¹⁷ Také uvnitř Konzervativní strany se začaly objevovat hlasy, které zpochybňovaly vůdčí schopnosti Margaret Thatcherové a projevovaly obavu, že v nejbližších volbách nemá Margaret Thatcherová šanci zvítězit a obhájit tak funkci předsedy strany. Tyto obavy se projevíly již v listopadu 1990 v souvislosti s volbou nového vůdce Konzervativní strany. „Popularita Konzervativní strany i vlády klesla na historická minima.“¹¹⁸ V březnu 1990 vyhrál labouristický kandidát doplňující volby ve volebním obvodu Middle Staffordshire, což signalizovalo skutečný pokles popularity Konzervativní strany, neboť se jednalo o obvod, ve kterém měli konzervativci vždy značnou převahu. Toto byl jeden z mnoha signálů klesající popularity Konzervativní strany. Nespokojenost voličů s vládou se projevila také v podobě velké demonstrace na Trafalgarském náměstí v Londýně. Několik desítek tisíc lidí demonstrovalo proti vládě Margaret Thatcherové, tato demonstrace byla pořádána levicovými skupinami. Rostoucí nedůvěru vůči Konzervativní straně posílily rovněž komunální volby v květnu 1990, kdy vítězství v těchto volbách opět slavili labouristé.¹¹⁹

V předešlých volbách do funkce předsedy strany Margaret Thatcherová v podstatě neměla žádného vážnějšího protikandidáta. Ovšem v listopadu 1990 byla situace výrazně jiná. Margaret Thatcherová byla vyzvána na souboj se svým bývalým ministrem Michaelem Heseltinem. Ve funkci předsedy Konzervativní strany Margaret Thatcherová setrvala již 15 let. Z tohoto důvodu nepodnikla žádné agitace pro to, aby opět získala funkci. Domnívala se, že by nemohla přinést nic nového a převratného, všichni ji znali a pokud někdo nebyl na její straně, dal se jen těžko přesvědčit. Volba se uskutečnila 20. listopadu 1990, Margaret Thatcherová získala 204 hlasů a její

---

¹¹⁶ BANKOWICZ, M. *Demokraté a diktátoři*. Praha, 2002, s. 384.

¹¹⁷ MORGAN, K. *Dějiny Británie 2*. Praha, 2008, s. 513.

¹¹⁸ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 229.

¹¹⁹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 225.

protikandidát 152. Premiérka ovšem nezískala potřebnou nadpoloviční většinu. Od zisku většiny ji dělily pouhé 2 hlasy, z tohoto důvodu bylo nutné volbu předsedy strany opakovat. Margaret Thatcherová po vyhlášení výsledků oznámila, že bude bojovat až do vítězného konce. Ovšem poté, co rozmlouvala se svými ministry, odhalila nečekané překvapení, většina členů kabinetu jí odmítla vyslovit důvěru. Dle slov většiny ministrů nastal čas podat demisi. „Osoba premiérky se jevila jako největší překážka dalšího možného vítězství. Dříve loajální ministři ji opouštěli a nakonec sama odstoupila.“¹²⁰ „Osamocená Thatcherová stáhla svoji kandidaturu na předsedu Konzervativní strany, což se rovnalo rezignaci na funkci premiéra.“¹²¹

Rok 1990 byl svědkem vítězství Margaret Thatcherové na mezinárodní scéně a porážky na scéně domácí. Posledním vystoupením Margaret Thatcherové v roli britské premiérky na mezinárodní scéně byl podpis Smlouvy o konvenčních silách v Evropě, která byla podepsána v Paříži 18. listopadu 1990, a tím byla ukončena studená válka. 22. listopadu 1990 oznámila Margaret Thatcherová svou rezignaci a v projevu v Dolní sněmovně vyjádřila svou představu o budoucnosti Velké Británie. Samozřejmě v tomto projevu vyzdvihla úspěchy svých vlád od roku 1979. „Krátce nato vybrala Konzervativní strana nového vůdce, jímž se stal J. Major, a ten byl pak postaven i do čela britské vlády.“¹²² „Nejdéle sloužící britský premiér 20. století opouštěl úřad – a poprvé v britské historii jím byla žena.“¹²³

---

¹²⁰ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha, 2004, s. 45.

¹²¹ BANKOWICZ, M. *Demokraté a diktátoři*. Praha, 2002, s. 385.

¹²² ORT, A. *Evropa 20. století*. Praha, 2000, s. 303.

¹²³ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 143.

5 Zahraniční politika

Důležitou roli při budování postavení Margaret Thatcherové hrála zahraniční politika. V prvním předvolebním období Margaret Thatcherové se objevovaly pochybnosti, že nebude schopna řešit adekvátně zahraničněpolitické otázky. Neměla totiž v této oblasti prakticky žádné zkušenosti ani vzdělání. Psalo se o ní neuctivě, že zná pouze cestu z Granhamu, kde se narodila, do Finchley, které zastupovala v Dolní sněmovně. V tomto směru napomohla její obrovská snaha poznávat vše nové. Ovšem mezery v této oblasti byly značně zarážející. První měl možnost odhalit tyto nedostatky zástupce ministerstva zahraničních věcí, který se podílel na přípravě první zahraniční cesty premiérky do Itálie. „Ke svému nemalému údivu zjistil, že Margaret Thatcherová věděla o Itálii totéž co o Mongolsku.“¹²⁴ Postupně se seznamovala s ostatními zeměmi Evropy a světa. Vždy se dokázala vyjádřit velmi jasně a srozumitelně, přestože zahraniční politika nepatřila mezi její oblíbená témata. Věřila, že Západ musí být silný a schopný nejen zadržet komunismus, ale také mu politicky i ideologicky čelit. „Za svůj nekompromisní postoj ke komunismu si od sovětského tisku vysloužila přezdívku „Železná lady“.“¹²⁵ Zopakovala svůj výrok z roku 1950, kdy sdělila, že každý konzervavec doufá v mír, který je však ohrožen komunismem. Označením „Železná lady“ ji nazvala sovětská tisková agentura TASS. Toto označení bylo ovšem stále přijatelnější než označení „kupecká dcerka“, jak ji s poukazem na její původ, striktní fiskální politiku a nechuť přispívat do rozpočtu Evropského společenství nazývali její odpůrci v západní Evropě.¹²⁶

5.1 Vztah Velké Británie a Spojených států amerických (USA)

Hlavním principem zahraniční politiky Margaret Thatcherové bylo úzké politické i vojenské spojení Spojených států amerických (dále jen USA) a Velké Británie.¹²⁷ „Za čtyři roky od svého zvolení si Thatcherová vybudovala mezinárodní pověst, zejména ve Spojených státech, jako pevný a kompetentní vůdce.“¹²⁸ Na svých

---

¹²⁴ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 92.

¹²⁵ LUŇÁK, P. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha, 1997, s. 299.

¹²⁶ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 92-95.

¹²⁷ BANKOWICZ, M. *Demokraté a diktátoři*. Praha, 2002, s. 383.

¹²⁸ O'SULLIVAN, J. *Prezident, papež a premiérka*. Praha, 2007, s. 56.

několika zámořských cestách udělala příznivý dojem na hlavní představitele zahraniční politiky. Již v roce 1975 uskutečnila návštěvu Spojených států amerických, kde vedla důležité rozhovory s tehdejším prezidentem Fordem. Už v té době byla v kontaktu s kalifornským guvernérem Ronaldem Reaganem, který se později stal jejím nejbližším spojencem. V roce 1980 byl Reagan zvolen americkým prezidentem. Margaret Thatcherová byla prvním velkým zahraničním představitelem, kterého nový americký prezident po svém zvolení v roce 1981 pozval do Washingtonu.¹²⁹

Jejich vzájemný vztah byl velice vřelý, oba si byli navzájem velice sympatičtí. Tento fakt se promítl do vzájemných vztahů obou států a lze konstatovat, že v té době byly položeny základy pevného politického svazku Velké Británie a USA. Tato situace přetrvala po celá 80. léta. Jejich vzájemné osobní přátelství vycházelo z jejich podobných politických postojů a názorů. Reagan měl Margaret Thatcherovou velmi rád, obdivoval její schopnosti a byl ochoten tolerovat i silné výrazy nesouhlasu v kontextu celkové podpory a jejími občasnými výbuchy se dokonce i bavit.¹³⁰

Pro Margaret Thatcherovou bylo zvláštní partnerství s USA prioritní. Tyto vztahy byly hlavním charakteristickým znakem britské zahraniční a obranné politiky v letech 1979-1990. Premiérka tvrdila, že obě země sdílejí stejné představy o uspořádání světa, a proto musí na jejich uskutečnění velice těsně spolupracovat. Politická spolupráce byla posilována mnohými setkáními vedoucích představitelů obou zemí. Margaret Thatcherová byla natolik přesvědčena o výhodnosti těsného spojení s USA, že nezaváhala ani ve dvou poměrně nepříjemných situacích. První z nich nastala v říjnu 1983, kdy Američané podnikli i přes britský nesouhlas invazi v Grenadě.¹³¹ Vypukl zde vojenský převrat proti dosavadní vládě. Na tuto událost měl údajně silný vliv Sovětský svaz a Kuba. USA se cítily ohroženy ustanovením druhého prokomunistického státu v Karibském moři. Prezident Reagan z tohoto důvodu nařídil vojenskou intervenci. Vzhledem k tomu, že Grenada byla členem Commonwealthu, americký prezident o této situaci informoval britskou premiérku. Margaret Thatcherová tento zásah zcela odmítala. I bez britské pomoci Američané byli v této invazi úspěšní.¹³² Druhý nepříjemný moment nastal v roce 1986, kdy Američané využili k bombardování

---

¹²⁹ O'SULLIVAN, J. *Prezident, papež a premiérka*. Praha, 2007, s. 131.

¹³⁰ O'SULLIVAN, J. *Prezident, papež a premiérka*. Praha, 2007, s. 135.

¹³¹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 256.

¹³² FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 175.

Libye své letouny, rozmístěné ve Velké Británii.¹³³ Tato věrnost USA se Thatcherové vyplatila, protože díky tomu měla významné slovo při definování celkové strategie Západu vůči Sovětskému svazu. „Na počátku osmdesátých let oživilo Severoatlantickou alianci sebevědomé duo Reagan-Thatcherová a její význam podtrhl spor o sovětské a americké střely.“¹³⁴

Důkazem solidarity mezi USA a Velkou Británií byla i jejich spolupráce v době Falklandské války. Americká vojenská pomoc spočívala v poskytnutí protiletadlových raket, které Britové s úspěchem použili proti argentinským bombardérům. Dále Američané zpřístupnili svou vojenskou základnu na ostrově Ascension v jižním Atlantiku.

Margaret Thatcherová byla jedním z mála západních vůdců, kteří vyjádřili podporu strategické obranné iniciativě (dále SDI) hned na jejím začátku.¹³⁵ Margaret Thatcherová i přes určitý nesouhlas s prezidentovým názorem, že iniciativa bude prvním krokem k bezjadernému světu, plně souhlasila s jeho úmysly tento program urychlit. Premiérka věděla, že jakákoli nevhodná formulace ohledně tohoto problému by mohla narušit dobré vztahy mezi USA a Velkou Británií. Ovšem s americkým prezidentem nesdílela názor, že by SDI byla schopna zajistit stoprocentní ochranu a odmítla jeho vizi o bezjaderném světě. Od amerického prezidenta slyšela poprvé o SDI 22. prosince 1984, kdy argumentoval tím, že SDI bude obranný systém a pokud to bude fungovat, dá jej k dispozici i ostatním zemím. Margaret Thatcherová také významně zasáhla do diskuse ohledně strategické obranné iniciativy (dále SDI) i o celkové strategii kontroly zbraní a odzbrojení. Podařilo se jí výrazně modifikovat postoje USA a prosadit zájmy Velké Británie i širší zájmy západoevropských zemí. Britská premiérka podpořila USA v mnoha případech. V roce 1989 vetovala rezoluci Evropského společenství, která se týkala americké politiky vůči Libyi. Také v Radě bezpečnosti byla Velká Británie věrným americkým spojencem proti Sovětskému svazu. Díky tomuto postoji se Velká Británie stala v letech 1979-1990 nejbližším spojencem USA ve světě. Velká Británie výrazně napomohla k dosažení vítězství Západu ve studené válce.¹³⁶

---

¹³³ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 256.

¹³⁴ DAVIES, N. *Evropa. Dějiny jednoho kontinentu*. Praha, 2000, s. 1097.

¹³⁵ O'SULLIVAN, J. *Prezident, papež a premiérka*. Praha, 2007, s. 225.

¹³⁶ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 315-318.

V roce 1988 došlo k výměně na postu amerického prezidenta, do čela se dostal George Bush. Za prezidenta Ronalda Reagana byla nejdůležitějším evropským spojencem Velká Británie, za Bushe postupně tuto pozici získávalo Německo. Američané také podporovali integraci Evropy. Margaret Thatcherové bylo jasné, že se již nemůže spoléhat na americkou spolupráci tak jako dříve za vlády Ronalda Reagana.¹³⁷

5.2 Vztah Velké Británie k Evropskému společenství

Vztah Velké Británie k Evropskému společenství byl do jisté míry poznamenán postojem, který premiérka zastávala vůči Evropskému společenství (ES). V době, kdy konzervativci byli v opozici, spatřovala Margaret Thatcherová v Evropském společenství hráz proti sovětské hrozbě a Evropské společenství by mělo být pevněji semknuto k obraně vůči této hrozbě. Tento názor zveřejnila v červnu 1977. Poté, co Velká Británie vstoupila do Evropského společenství, byla Margaret Thatcherová zastáncem tohoto uskupení, postupem času se však stávala značným euroskeptikem. Setkávání představitelů členských států byla poznamenána ostrými střety mezi britskou premiérkou na jedné straně a ostatními evropskými státníky na straně druhé.¹³⁸

Po nástupu Margaret Thatcherové do funkce britské premiérky v roce 1979 se konaly první přímé volby do Evropského parlamentu a v průběhu předvolební kampaně zdůraznila Margaret Thatcherová svou představu o Společenství jako o mírovém subjektu. Vyslovila svou představu o svobodné Evropě, ale zároveň i svou obavu týkající se omezení rozmanitosti mezi členskými státy, která by znamenala ochuzení celého Společenství. Trvala na tom, aby evropské instituce byly řízeny tak, aby posilovaly svobodu jednotlivce na celém kontinentu. Margaret Thatcherová se již tehdy obávala svazku nejsilnějších států v rámci Evropského společenství, tj. mezi Německem a Francií.¹³⁹

„Velká Británie po nástupu Margaret Thatcherové do čela vlády v roce 1979 navíc zintenzivněla tlak na vyřešení problému britského příspěvku do rozpočtu ES.“¹⁴⁰

---

¹³⁷ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 525.

¹³⁸ FAJMON, H., JOCH, R. *Margaret Thatcherová a Ronald Reagan* [online]. Skupina Evropských konzervativců a reformistů. 2010 [cit. 2011-1-15]. Dostupný z WWW: <http://www.fajmon.eu/docs/dokumenty/thatcherova_reagan.pdf>.

¹³⁹ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 366.

¹⁴⁰ PLECHANOVÁ, B., FIDLER, J. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Praha, 1997, s. 136.

Výše britských příspěvků byly pro vládu nepřijatelné, neboť Velká Británie musela platit jedny z největších členských příspěvků vůbec. Britská premiérka vyvíjela značné úsilí, aby došlo ke snížení těchto příspěvků do evropského rozpočtu a také se snažila o realizaci celkové reformy financování ES. „Již na zasedání Evropské rady v Dublinu v listopadu 1979 se premiérka projevila jako neústupný zastávce britských zájmů, když rezolutně žádala snížení britského příspěvku do společného rozpočtu Evropského společenství.“¹⁴¹ Její výroky na tomto zasedání vzbudily značné zděšení u evropských státníků. Po tomto zasedání nebylo dosaženo dohody, kterou Margaret Thatcherová předpokládala. Premiérce se podařilo pouze snížit platby o 350 milionů liber.¹⁴²

Margaret Thatcherová věřila, že když se podaří, aby byl vyřešen problém britského příspěvku a když dojde k vybudování rámce pro finanční uspořádání, bude Velká Británie schopna hrát v Evropském společenství silnou pozitivní roli. Margaret Thatcherová sama sebe pokládala za evropského idealistu, i když, jak sama přiznává, její ideály se značně lišily od ostatních evropských politických představitelů. Její vize Evropy souvisela s řešením současných problémů Společenství tak, aby mohlo dojít k rozvoji spolupráce zaměřené na formulování nových budoucích struktur Společenství. S těmito představami Margaret Thatcherová vedla Konzervativní stranu do evropských voleb, které byly úspěšné. Ještě před těmito volbami se střetla s francouzským prezidentem Mitterandem a německým kancléřem Helmutem Kohlem, kdy oba měla v úmyslu přesvědčit o jejich souhlasu se snížením britského příspěvku. Ani jeden z nich ovšem nechtěl před volbami takto důležité téma řešit. Proto tento problém musel být odsunut na později.¹⁴³ Samotná THATCHEROVÁ¹⁴⁴ sděluje, že po několika letech velmi ostrých vyjednávání, kdy naši partneři použili snad všechny možné prostředky k dalším odkladům a zatemňování, se jí podařilo dosáhnout v roce 1984 dohody. Na zasedání Evropské rady ve Fontainebleau v červnu 1984 byla přijata kompromisní dohoda, která ovšem řešila problém pouze zčásti. „Británie dosáhla toho, že od roku 1985 měly být dvě třetiny rozdílu mezi výdaji a příjmy z rozpočtu ES vráceny členským státům.“¹⁴⁵ „Thatcherová nesouhlasila se žádným krátkodobým řešením, ale chtěla změnu celé koncepce. Právě ve Fontainebleau byl rozhodnut návrat 66% britského

---

¹⁴¹ LUŇÁK, P. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha, 1997, s. 332.

¹⁴² FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 143.

¹⁴³ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 367-368.

¹⁴⁴ THATCHEROVÁ, M. *Umění vládnout*. Praha, 2003, s. 319.

¹⁴⁵ PLECHANOVÁ, B., FIDLER, J. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Praha, 1997, s. 136.

příspěvku zpět do Británie a zároveň zvýšení příjmové části rozpočtu Společenství z původního jednoho procenta domácího hrubého produktu, vybíraného v jednotlivých členských státech, na 1,4%.¹⁴⁶ Tedy po pěti letech tvrdého vyjednávání dosáhla Margaret Thatcherová značného úspěchu.

Margaret Thatcherová se i přes své značné negativní postoje vůči Evropskému společenství zabývala myšlenkou integrace společného evropského trhu a jeho uváděním do života. Svého cíle chtěla dosáhnout odstraněním mimocelních bariér. Tímto krokem chtěla naplnit původní záměry Římských smluv. K tomuto záměru značně přispělo britské předsednictví v Evropské radě, které probíhalo v roce 1986. Hlavním úspěchem tohoto předsednictví bylo přijetí nebo schválení rekordního počtu opatření k realizaci jednotného trhu.¹⁴⁷ „Británie souhlasila, že přistoupí k Jednotnému evropskému trhu v roce 1992, což znamenalo výraznou změnu.“¹⁴⁸

Margaret Thatcherová díky své politice dostávala Velkou Británii ve druhé polovině 80. let do značné izolace. Co se týká vztahů Margaret Thatcherové vůči evropským státníkům, nikdy se nedokázala zcela ztotožnit s jejich politikou, což představovalo značný problém. Dva hlavní evropští protihráči byli Francois Mitterrand a Helmut Kohl. Mnohokrát s nimi nesouhlasila, ale uznávala je jako legitimní představitele svých států.¹⁴⁹ Premiérka se nikdy nedokázala sblížit s německým kancléřem Helmutem Kohlem, jejich vzájemný vztah nebyl ani vřelý, ani blízký. Kohl zastával skeptický postoj k britským politikům poslední doby pro jejich trvale odmítavou evropskou politiku, a Margaret Thatcherová v tomto ohledu doslova vynikala. Ani s francouzským prezidentem Mitterrandem Margaret Thatcherová nenavázala bližší vztahy. V jednom se ovšem britská premiérka a francouzský prezident shodli. Jednalo se o jejich společný negativní postoj vůči sjednocení Německa.¹⁵⁰

Vztahy Margaret Thatcherové s většinou vůdců Evropského společenství se neustále otřásaly značnými rozepřemi ohledně výše britského příspěvku do společného rozpočtu a jejího odporu k přijetí řady opatření, která by urychlila integraci. Díky přimknutí Velké Británie k USA a neustálému bránění jakémukoli pokroku směrem

---

¹⁴⁶ VEBER, V. *Dějiny sjednocené Evropy*. Praha, 2004, s. 318.

¹⁴⁷ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 380.

¹⁴⁸ MORGAN, K. *Dějiny Británie 2*. Praha, 2008, s. 509.

¹⁴⁹ FAJMON, H., JOCH, R. *Margaret Thatcherová a Ronald Reagan* [online]. Skupina Evropských konzervativců a reformistů. 2010 [cit. 2011-1-15]. Dostupný z WWW: <http://www.fajmon.eu/docs/dokumenty/thatcherova_reagan.pdf>.

¹⁵⁰ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 544.

k evropskému sjednocování jak ekonomickému, tak i politickému, se Velká Británie dostávala do stále větší izolace.

Rok 1988 byl důležitým především díky posunům ve vztazích mezi Velkou Británií a ES. Začal být naplňován Jednotný evropský akt a evropská komise v čele s Jaquem Delorseem se začala zabývat dalšími integračními projekty. Ambice směřovaly do měnové, sociální a politické dimenze evropské integrace. Dalším důvodem k rychlému prohlubování evropské integrace se stala obava ze silného sjednoceného Německa. Především Francie neviděla jinou možnost, jak jinak zabránit německé dominanci v Evropě. Margaret Thatcherová se rozcházela v názorech s evropskými politiky ohledně jejich federalistické vize Evropy. Tento svůj postoj vyjádřila v projevu v Bruggách v září 1988. Hovořila zde o nutnosti obrany národní suverenity a o spolupráci národních států v Evropě. Její představa ohledně budoucnosti byla založena na svobodném obchodu a svobodném podnikání, nikoli na společné zemědělské politice a protekcionismu. Její projev se setkal se značnou vlnou kritiky. Bylo to totiž poprvé, kdy tak vysoce postavený politik otevřeně zaútočil na federalistickou vizi Evropy. „Margaret Thatcherová byla kritizována za antievropanství a označena za euroskeptika.“¹⁵¹ Ovšem je pravdou, že britská premiérka v tomto projevu pouze vyjádřila jinou představu ohledně budoucnosti Evropy, než byla dosud prezentována Evropskou komisí.

Margaret Thatcherová nebyla přílišným zastáncem sjednocení Německa, neboť byla přesvědčena, že v případě jeho sjednocení se utvoří silný protivník, který by narušil rovnováhu sil v Evropě. „Pro Londýn nejúčinnější způsob k omezení vlivu Německa a integračních ambicí evropských institucí představovalo rozšíření Evropského společenství nikoli jeho prohlubování.“¹⁵² Představou Margaret Thatcherové bylo rychlé začlenění nově vzniklých států ve střední Evropě do Evropského společenství. Tento postoj byl dosti předčasný, neboť tyto státy nebyly schopny docílit rychlého začlenění do Společenství. Na setkání představitelů států Evropského společenství ve Štrasburku 9.-12. prosince 1989 zůstala Velká Británie osamocena se svým naléháním brzkého začlenění těchto vznikajících středoevropských demokracií do systému. U státníků spíše převládal názor na brzké přetransformování Evropského společenství na Evropskou unii.¹⁵³

---

¹⁵¹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 212.

¹⁵² LUŇÁK, P. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha, 1997, s. 350.

¹⁵³ LUŇÁK, P. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha, 1997, s. 350.

Otázka ohledně vstupu Velké Británie do Evropského měnového systému (EMS) byla ve vládě předmětem diskuse již v říjnu 1979. Vláda se v tuto dobu shodla na tom, že zatím nevstoupí do tohoto systému, ale učiní tak tehdy, až bude vhodná doba. Na tomto postoji se shodli všichni vládní představitelé. Margaret Thatcherové bylo jasné, že pokud se vláda nevypořádá s inflací a nebudou v pořádku veřejné finance, nemá smysl vážně uvažovat o vstupu do tohoto systému. Toto téma bylo ještě několikrát vládou probíráno, např. na podzim 1981, kdy Margaret Thatcherová požádala o vypracování zprávy, zda by nebyl čas pro vstup do Evropského mechanismu směnných kurzů (ERM). V té době ve vládě nepřevládá již tak jednotný názor ohledně odmítnutí vstupu. Vláda i přes nejednotnost nepřijala návrh a Margaret Thatcherová vystoupila s projevem, ve kterém sdělila veřejnosti, že není přesvědčena, že by z členství v ERM plynula pro Velkou Británii nějaká podstatná výhoda. Tato situace se opakovala také v roce 1985 a diskuse vlády byla ukončena se stejným výsledkem. I přes všemožné přemlouvání evropskými politickými představiteli si Thatcherová stála za svým. Do hry o vstup do ERM se zapojili britští ministři financí a zahraničí, kteří byli přesvědčeni o tom, že se libra musí do ERM zapojit i přes premiérčin stále odmítavý postoj. Margaret Thatcherová byla přesvědčena, že kurs libry musí být určován trhem. „Britská evropská politika se dostala v roce 1989 do těžkých problémů, které vyústily v otevřenou krizi vlády Margaret Thatcherové.“¹⁵⁴ „Po velkých sporech v Kabinetu byla Margaret Thatcherová nakonec v říjnu 1990 nucena přistoupit k Evropskému systému směnných sazeb.“¹⁵⁵ Ovšem vymínila si kursové rozpětí 6% na rozdíl od střední hodnoty 2,25%, které uplatňovaly ostatní státy. Názory na ekonomické a politické vztahy s Evropou ovšem i nadále rozdělávaly Konzervativní stranu a taktéž vládu. Přestože byla Margaret Thatcherová v té době velmi úspěšná na evropské scéně, na domácí scéně se proti ní začala zvedat vlna odporu vůči jí uplatňované politice. FAJMON¹⁵⁶ dodává, že poslední smlouva, kterou podepsala Margaret Thatcherová, byla 18. listopadu 1990 Smlouva o konvenčních silách v Evropě, která stanovila stejné počty hlavních druhů výzbroje pro západní a východní Evropu a maximální počty pro jednotlivé země a ukončila studenou válku. „Nakonec především její nesouhlas s evropskou politikou ji přinutil odstoupit z funkce premiérky i předsedkyně Konzervativní strany, což se stalo 22. listopadu 1990 po více než jedenácti letech ve

---

¹⁵⁴ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 218.

¹⁵⁵ MORGAN, K. *Dějiny Británie 2*. Praha, 2008, s. 509.

¹⁵⁶ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 230.

funkci.“¹⁵⁷ LUŇÁK¹⁵⁸ zde zmiňuje fakt, že odchodem premiérky přišel evropský integrační proces o jednoho ze svých nejvážnějších kritiků.

5.3 Vztah Velké Británie a Sovětského svazu (SSSR)

Vztah Margaret Thatcherové vůči Sovětskému svazu byl opakem jejího vztahu k USA. Sovětský svaz představoval pro Británii za její vlády vždy hlavního protivníka. Od doby, kdy vstoupila do politiky, byla přesvědčena, že komunismus musí být za každou cenu poražen. Tohoto cíle se jí podařilo dosáhnout na konci politické kariéry. Označení „Železná lady“ si vysloužila od sovětské tiskové agentury TASS za svou zásadovost.¹⁵⁹

Vztahy mezi Východem a Západem se nacházely na bodu mrazu. Situace díky jadernému potenciálu na obou stranách nutila politické představitele hledat cestu ke kompromisu. Margaret Thatcherová se rozhodla uspořádat seminář, který mohl představovat první bod v obratu ve vzájemných vztazích. Seminář se konal v říjnu 1984 v Chequers. Dle premiérky bylo konání semináře velice potřebné a ukázalo se, že se zde dali dohromady lidé, kteří byli schopni diskutovat o tématech jako sovětská ekonomika, technická zaostalost a její důsledky, výhody sovětské nadvlády nad východní Evropou. Margaret Thatcherová chtěla díky tomuto semináři získat informace, které by se jí později hodily při střetech se sovětskou politikou. Na tomto semináři se britská premiérka poprvé setkala s Michaiilem Gorbačovem, který byl tehdy označován za pravděpodobného nástupce churavějícího sovětského vůdce Konstantina Černěnka.¹⁶⁰ „První setkání britské premiérky se sovětským představitelem otevřelo novou kapitolu v poválečných dějinách mezinárodních vztahů.“¹⁶¹

Margaret Thacherová pozvala Gorbačova na návštěvu, ten toto pozvání přijal a se svou manželkou přicestoval do Londýna. Při tomto setkání udělal na premiérku velký dojem, držel se tématu a dovedl ostře debatovat. Premiérka se během rozhovoru dozvěděla, že sovětští představitelé chovají značnou nedůvěru vůči Reaganově administrativě a nedůvěřují plánům SDI. Margaret Thatcherová se snažila tento postoj vyvrátit kladným popisem amerického prezidenta. Dala jasně najevo, že souhlasí

---

¹⁵⁷ VEBER, V. *Dějiny sjednocené Evropy*. Praha, 2004, s. 322-323.

¹⁵⁸ LUŇÁK, P. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha, 1997, s. 352.

¹⁵⁹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 257.

¹⁶⁰ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 307-309.

¹⁶¹ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 152.

s plány Reagana na SDI, ale neztotožňuje se s jeho názorem, že představuje prostředek, jak zcela zbavit svět jaderných zbraní. V průběhu diskuse bylo premiérce stále jasnější, že SDI představuje značné starosti pro Sověty, ti budou usilovat o zastavení tohoto programu za každou cenu. Margaret Thatcherová na konci setkání zdůraznila, že Američané zůstávají nejbližšími spojenci Velké Británie. THATCHEROVÁ¹⁶² sděluje, že doufala, že hovořila s příštím sovětským vůdcem. Toto byl dle jejího názoru muž, se kterým mohla jednat, což sdělila později novinářům.

Po smrti churavějícího Černěnka se novým sovětským vůdcem v březnu 1985 stal skutečně Michail Gorbačov. Vztahy mezi Velkou Británií a SSSR se po nástupu Gorbačova začaly zlepšovat. Gorbačov na Margaret Thatcherovou udělal velký dojem, připadal jí jako typ nového moderního sovětského vůdce.¹⁶³

„Prohlásila Gorbačova za muže, se kterým může „spolupracovat“, jako takového ho doporučila Reaganovi a zahájila ve vztazích Východu a Západu nový kurz.“¹⁶⁴ Premiérka na sebe tedy vzala úlohu zprostředkovatele a tento stav vydržel prakticky až do konce prezidentského období Ronalda Reagana. Právě ona pomáhala interpretovat jednoho druhému, což jí zaručilo to, že její mezinárodně politická prestiž rostla. Vzájemné setkání Gorbačova s Reaganem se uskutečnilo v prosinci 1985 v Ženevě. Nic podstatného z tohoto setkání obou státníků nevzešlo, ale oba si mezi sebou vytvořili vzájemný osobní vztah a bylo dohodnuto jejich další setkání.¹⁶⁵

Margaret Thatcherová a Michail Gorbačov měli především dva společné zájmy, nechtěli dopustit opakování válečného konfliktu a z toho důvodu se snažili zabránit válce prostřednictvím rozhovorů o odzbrojení. Dále si uvědomovali nutnost vzájemné důvěry, kterou je třeba posilovat. Premiérka prohlásila, že Gorbačov je naprosto jiný, než jak si představovala typického komunistu. Ti prý hovořili dle pečlivě připravovaného scénáře, a když byly položeny jiné otázky, nebyly nikdy zodpovězeny. Gorbačov nikdy nic připraveného neměl a s premiérkou byli schopni spontánně diskutovat hodiny.¹⁶⁶

Margaret Thatcherová se spolu s Gorbačovem shodla na společném odporu proti sjednocení Německa. Ani jeden z nich nebyl zastáncem sjednocení, Thatcherová

---

¹⁶² THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 235.

¹⁶³ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 189.

¹⁶⁴ O'SULLIVAN, J. *Prezident, papež a premiérka*. Praha, 2007, s. 81.

¹⁶⁵ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 235.

¹⁶⁶ ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha, 1991, s. 151.

z důvodu nově vzniklého silného státu v Evropě a Gorbačov pro vyvázání NDR ze zájmové sféry Sovětského svazu.¹⁶⁷

V roce 1989 se začaly objevovat v komunistickém bloku signály, které svědčily o vážných hospodářských a politických problémech. Blok se začal postupně rozpadat, což vedlo k rostoucímu napětí uvnitř sovětského vedení. Pozice Michaila Gorbačova začala slábnout. Na scéně se objevil Boris Jelcin, stoupenec radikálních reformistů. Margaret Thatcherová současně s Gorbačovem začala podporovat také Jelcina.¹⁶⁸

Poslední návštěvu Sovětského svazu uskutečnila Margaret Thatcherová jako britská premiérka v červnu 1990. Za nejdůležitější bod jednání s Gorbačovem považovala nově vzniklou situaci na evropské politické scéně, kterou přineslo sjednocení Německa. Margaret Thatcherová usilovala o to, aby sjednocené Německo zůstalo členem Severoatlantické aliance (NATO). S tímto požadavkem však sovětská strana zásadně nesouhlasila.¹⁶⁹ Do dalšího politického dění již Margaret Thatcherová nezasáhla, neboť v listopadu 1990 podala demisi a opustila přes jedenáct let zastávanou funkci.

Sovětský svaz byl vždy za vlády Margaret Thatcherové hlavním protivníkem Velké Británie. Na této skutečnosti nic nezměnil ani její velice přátelský vztah s Michaiilem Gorbačovem. „Podstata jejího postoje vůči SSSR byla po celou dobu její vlády neměnná. Měnila se pouze taktika k dosažení hlavního cíle, a tím bylo vítězství ve studené válce.“¹⁷⁰

---

¹⁶⁷ O'SULLIVAN, J. *Prezident, papež a premiérka*. Praha, 2007, s. 295.

¹⁶⁸ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 548.

¹⁶⁹ THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha, 1996, s. 549-551.

¹⁷⁰ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 257.

Závěr

První věc, kterou Margaret Thatcherová změnila po svém nástupu do úřadu v roce 1979, byl způsob rozhodování vlády. Na rozdíl od svých předchůdců se nehodlala smířit s dosud zastávanou rolí premiéra, tzn. „primus inter pares“. Místo premiéra, který se vždy snažil hledat kompromis, měla nyní Velká Británie ve svém čele premiérku, jež překypovala značnou aktivitou a byla odhodlána za každou cenu prosadit svůj program. Tento styl vlády byl ve Velké Británii v mírových dobách značně neobvyklý. Souhlasím s názorem FAJMONA¹⁷¹, který uvádí, že se obdivovatelé i kritici Margaret Thatcherové shodují v tom, že její politický styl byl velmi blízký stylu britských válečných premiérů Lloyda George a Winstona Churchilla. Stejně jako oni představovala hlavní hnací sílu svých vlád a ostatní ministři a poslanci měli přesně vymezenou roli. Jejich úkolem bylo následovat svou vůdkyni a prosazovat její myšlenky do politické praxe. Dominance Margaret Thatcherové byla nevídaná.

Za svého setrvání v roli britské premiérky prokázala Margaret Thatcherová, že je velice odvážným politikem. Svou odvahu projevila v roce 1982 ve Falklandské válce. Svolala bleskové zasedání vlády, při kterém rázně sdělila, že Velká Británie vstoupí do konfliktu s Argentinou o zachování britské suverenity na Falklandských ostrovech. V průběhu konfliktu prokázala své mimořádné vůdčí schopnosti a tento konflikt skončil vítězně ve prospěch Britů. Druhým příkladem výjimečné odvahy byl její postoj vůči Irské republikánské armádě (IRA). Za její vlády byly zpřísněny protiteroristické zákony a díky jejímu rozhodnutí byla posílena přítomnost britských vojáků v Severním Irsku. Margaret Thatcherová se stala terčem několika atentátů, z nichž nejhorší se uskutečnil v roce 1984, kdy unikla smrti jen zázrakem.

Margaret Thatcherová za svého působení v roli britské premiérky zaznamenala řadu úspěchů, ale samozřejmě i neúspěchů. Dle mého názoru lze za její hlavní úspěchy považovat privatizaci řady ztrátových státních podniků. Zkušenosti Velké Británie s privatizací se později uplatnily i v dalších státech, např. ve Francii, v Itálii, na Novém Zélandu atd. Za další úspěchy lze považovat zlepšení hospodářské situace v průmyslu, provedení reformy systému vzdělání, posílení britských ozbrojených sil a jejich modernizace, obnovení suverenity na Falklandských ostrovech a v neposlední řadě zvýšení prestiže Velké Británie ve světě. Za neúspěchy lze považovat vzrůstající nezaměstnanost, drastické omezení výdajů na sociální pomoc, velkým fiaskem se také

---

¹⁷¹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Praha, 2010, s. 262.

ukázalo uzákonění tzv. daně z hlavy, která vyvolala značný nesouhlas u britské veřejnosti a domnívám se, že byla jednou z příčin pádu Margaret Thatcherové.

Margaret Thatcherová je považována za političku, se kterou je spojován politický fenomén, thatcherismus. Tento směr je založen na třech zásadních pilířích: úsilí o prosazení svobodného hospodářství, posílení autority státu a jeho institucí a snaha o budování autority bez státu.

Margaret Thatcherová se vůči evropským státům snažila uplatňovat tyto základní principy. Snažila o snížení britského příspěvku do rozpočtu ES, tohoto záměru dosáhla v roce 1984, po velmi ostrých a opakovaných vyjednáváních.. Jejím záměrem bylo také prosazení principů volného trhu do pravidel fungování ES, rovněž snaha zabránit politické, měnové a sociální integraci ES. Velká Británie hrála důležitou roli při jednání ohledně vytvoření společného trhu. Margaret Thatcherová jej podpořila především díky tomu, že tím byl vytvořen společný trh bez obchodních překážek. Tento aspekt Jednotného evropského aktu byl plně v souladu s jejím přesvědčením. V roce 1986 využila britského předsednictví a prosadila rekordní počet opatření k jeho zavedení. Přestože podpořila vznik společného evropského trhu, měla s dalším vývojem v rámci ES stále větší problémy. Margaret Thatcherové se podařilo pouze zpomalit proces politické, měnové a sociální integrace. Nedokázala přesvědčit ostatní politické zástupce, že zvolený směr je správný. Je pravdou, že díky svým neústupným postojům se často dostávala do značné izolace, ovšem ani přes tyto skutečnosti neustoupila ze svých stanovisek. Pokud nemohla zabránit přijetí nějakého opatření na evropské úrovni, podařilo se jí zabránit nebo zpomalit jeho aplikaci v samotné Velké Británii. Dlouho také úspěšně čelila zapojení libry do ERM a do EMU. V roce 1989 zveřejnila podmínky, za kterých by byla ochotna povolit vstup Velké Británie do ERM. Velká Británie se nakonec připojila do tohoto systému již v roce 1990. Margaret Thatcherová se ovšem nikdy nestala zastáncem jednotné měny, ani federální vize Evropy. Svou vlastní vizi předložila v roce 1988 v Bruggách a byla za to značně kritizována evropskými státníky.

Na konci svého působení ve funkci premiérky předpokládala, že opět získá od voličů dostatečné množství hlasů, které by jí zaručilo další setrvání na postu britské premiérky. Opak byl ovšem pravdou, voliči se zdáli být její politikou, aplikovanou přes 11 let, již značně unaveni a chtěli změnu na vládních postech. Důležitým mezníkem byl také její značný pokles podpory u konzervativních politiků, a dokonce i u jejích dřívějších stoupenců i nejbližších spolupracovníků. Ti se proti ní nakonec

postavili. Touto skutečností byla značně znepokojena, nebyla ji však schopna již zvrátit. Paradoxem bylo, že Margaret Thatcherová v žádném případě nepředpokládala, že její setrvání ve funkci britské premiérky bude mít po více než jedenácti letech vládnutí tak rychlý a nečekaný konec. Stále doufala v to, že setrvá až do konce třetího vládního období a pokusí se jej znovu obhájit i v dalším. Na jejím pádu mělo podíl mnoho skutečností, jednak její neustálý negativní vztah a odmítání užšího sepětí v rámci Evropského společenství, jednak britská veřejnost, jež byla dosti unavena z její stále striktní aplikace politiky a převratnými reformami. Margaret Thatcherová měla ve světě velmi silné postavení, ovšem na domácí scéně narůstaly problémy, které nebyla svými silami schopna dále ovlivňovat.

Dle mého názoru, představovala Margaret Thatcherová ve své době neobvyklý fenomén. Ženy totiž do politiky příliš nezasahovaly a to, že její ambice směřovaly až na nejvyšší post v zemi, dokládá její odvalu a značnou sebedůvěru, jimiž disponovala. Šla si tvrdě za svým cílem, nebála se vystupovat proti svým odpůrcům a dávala vždy velmi jasně najevo, co si myslí. Mnozí její spolupracovníci otevřeně přiznávali fakt, že byla velice nekompromisní a že z ní měli strach.

Margaret Thatcherová byla první ženou ve funkci předsedy vlády ve významném západoevropském státě. Byla také prvním politikem v této funkci ve Velké Británii ve 20. století, který zvítězil ve třech po sobě jdoucích volbách.¹⁷²

Domnívám se, že Margaret Thatcherová byla výraznou politickou osobností nejen v britském politickém prostředí, svou zarputilostí a pílí pozvedla britskou ekonomiku i prestiž samotné Velké Británie v zahraničí. Svými postoji budila značný respekt u svých podřízených i oponentů na domácí politické scéně, ale i v zahraničí se jevila jako silný a neústupný hráč, jehož názory bylo velmi obtížné usměrňovat. Byla političkou, která značně napomohla v navázání vztahů americko-sovětských a přispěla tak ke konci studené války. Margaret Thatcherová je obdivuhodná osobnost, která se nebála prosadit ve světové politice, jež byla ovládána muži a za to zasluhuje uznání.

Velká Británie za vlády Margaret Thatcherové dosáhla dlouholetého cíle, tj. porážky komunismu. Podařilo se také upevnit mezinárodní postavení Velké Británie na světové scéně. Země disponovala daleko větším respektem, než tomu bylo v roce 1979. Úspěchem britské zahraniční politiky bylo vítězství ve Falklandské válce. Velkým problémem britské zahraniční politiky byl vztah k ES. Po jejím odchodu v roce 1990

---

¹⁷² KRIEGER, J. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha, 2000, s. 894.

však britská vláda pokračovala víceméně ve stejné politice až do roku 1997. Margaret Thatcherové se tedy podařilo dobře vystihnout podstatu britských zájmů. Pokud by byla její politika založena pouze na jejím osobním přesvědčení, došlo by po jejím pádu k rychlé změně, což se však nestalo.

Moc premiérky se opírala o tři pilíře. První představovala tradiční konzervativní loajalita ke svému vůdci. Druhým byla opora v řadách konzervativní politické elity a třetím pilířem její moci byla popularita, kterou měla mezi svými voliči. Popularita premiérky byla velká a dlouhotrvající a díky tomu se nikomu nepodařilo ohrozit její dominantní postavení na britské politické scéně. Ovšem jedním z důvodů pádu Margaret Thatcherové v roce 1990 byla skutečnost, že tým, který připravil „thatcherismus“, se postupně rozpadal.

Domnívám se, že Margaret Thatcherová je i přes svou jistou kontroverznost všeobecně považována za nejvýznamnějšího britského premiéra mírových dob dvacátého století. Změnila tvář země v nesrovnatelně větším měřítku než jakýkoliv jiný šéf vlády. Vstoupila do dějin jako politik s nekompromisními postoji a pevnými zásadami, za které si vysloužila přezdívku „Železná lady“. Dělal přesně to, co slibovala voličům a díky této politické zásadovosti patří mezi největší evropské poválečné politiky v britských dějinách. Margaret Thatcherová sehrála významnou úlohu nejen v britské, ale rovněž v mezinárodní politice. Nezanedbatelná je i její role, kterou sehrála ve zmírnění napětí ve vztazích mezi světovými velmocemi USA a SSSR. Díky zprostředkování vztahů mezi těmito velmocemi došlo později k ukončení studené války. Tento fakt je mnohdy dosti opomíjen.

Margaret Thatcherová byla velice čínorodým politikem a popsat všechny její aktivity na poli britské, evropské i světové scény je velmi obtížné. O zmapování jejího politického života se již pokoušela řada autorů. Ti se snažili zachytit různé aspekty jejího politického života, její oddanost konzervativním vizím a hodnotám, její neochvějnou důvěru ve vůdcovské schopnosti. Analýza její politiky dává za pravdu autorům, kteří ji považují za nekompromisního a autoritativního politika, kterého je nutné si ovšem vážít. Margaret Thatcherová díky svým postojům si udržela podporu svých voličů a svého volebního programu po tři volební období a proměnila Velkou Británii v otevřenější a konkurenceschopnější společnost. Změnila vztah mezi zaměstnanci a zaměstnavateli a omezila roli odborů v dosavadní britské společnosti.

Dle mého názoru se Margaret Thatcherová stala fenoménem a zásadně ovlivňuje i v současné době politické postoje řady významných evropských politiků. Mezi její velké obdivovatele patří i současný prezident České republiky Václav Klaus.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BANKOWICZ, M. *Demokraté a diktátoři*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002. 416 s. ISBN 80-86432-21-1.
2. DAVIES, N. *Evropa. Dějiny jednoho kontinentu*. Praha : Prostor, 2000. 1365 s. ISBN 80-7260-014-1.
3. FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. Brno : CDK, 2010. 392 s. ISBN 978-80-7325-217-5.
4. JUDD, D. *Impérium. Britská imperiální zkušenost od roku 1765 do současnosti*. Praha : BB art, 1999. 507 s. ISBN 80-7257-046-3.
5. KAVANAGH, D. *Thatcherism and British Politics. The End of Consensus?*. Oxford : University Press, 1990. 334 s. ISBN 0-19-827755-5.
6. KENNEDY, P. *Vzestup a pád velmocí. Ekonomické změny a vojenské konflikty v letech 1500-2000*. Praha : Lidové noviny, 1996. 808 s. ISBN 80-7106-173-5.
7. KRIEGER, J. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha : Otto, 2000. 1090 s. ISBN 80-7181-463-6.
8. LUŇÁK, P. *Západ, Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha : Libri, 1997. 460 s. ISBN 80-85983-29-X.
9. MORGAN K. *Dějiny Británie 2*. Praha : Lidové noviny, 2008. 658 s. ISBN 80-7106-347-9.
10. NÁLEVKA, V. *Světová politika ve 20. století II*. Praha : Aleš Skřivan ml., 2000. 286 s. ISBN 80-902261-6-7.
11. ORT, A. *Evropa 20. století*. Praha : Arista, 2000. 392 s. ISBN 80-86410-06-4.
12. O' SULLIVAN, J. *Prezident, papež a premiérka*. Praha : Ideál, 2007. 368 s. ISBN 978-80-86995-02-1.
13. PEČENKA, M., LUŇÁK, P. *Encyklopedie moderní historie*. Praha : Libri, 1999. 655 s. ISBN 80-85983-95-8.
14. PLECHANOVÁ, B., FIDLER. J. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Praha : Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997. 244 s. ISBN 80-85241-79-X.
15. ROVNÁ, L. *Premiérka jejího veličenstva*. Praha : Evropský kulturní klub, 1991. 179 s. ISBN 80-85212-18-8.

16. ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha : Slon, 2004. 280 s. ISBN 80-86429-27-X.
17. THATCHEROVÁ, M. *Roky na Downing Street*. Praha : Naše vojsko, 1996. 632 s. ISBN 80-206-0471-5.
18. THATCHEROVÁ, M. *Umění vládnout*. Praha : Prostor, 2003. 444 s. ISBN 80-7260-089-3.
19. VEBER, V. *Dějiny sjednocené Evropy*. Praha : Lidové noviny, 2004. 646 s. ISBN 80-7106-663-X.

Elektronické zdroje

1. FAJMON, H., JOCH, R. *Margaret Thatcherová a Ronald Reagan* [online]. Skupina Evropských konzervativců a reformistů. 2010 [cit. 2011-1-15]. Dostupný z WWW: <http://www.fajmon.eu/docs/dokumenty/thatcherova_reagan.pdf>. ISBN 978-80-903182-2-9.
2. PROCHÁZKA, V. *Thatcherismus a Margaret Thatcherová* [online]. E-polis.cz, 14. září 2009 [cit. 2010-12-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/398-thatcherismus-a-margaret-thatcherova.html>>. ISSN 1801-1438.